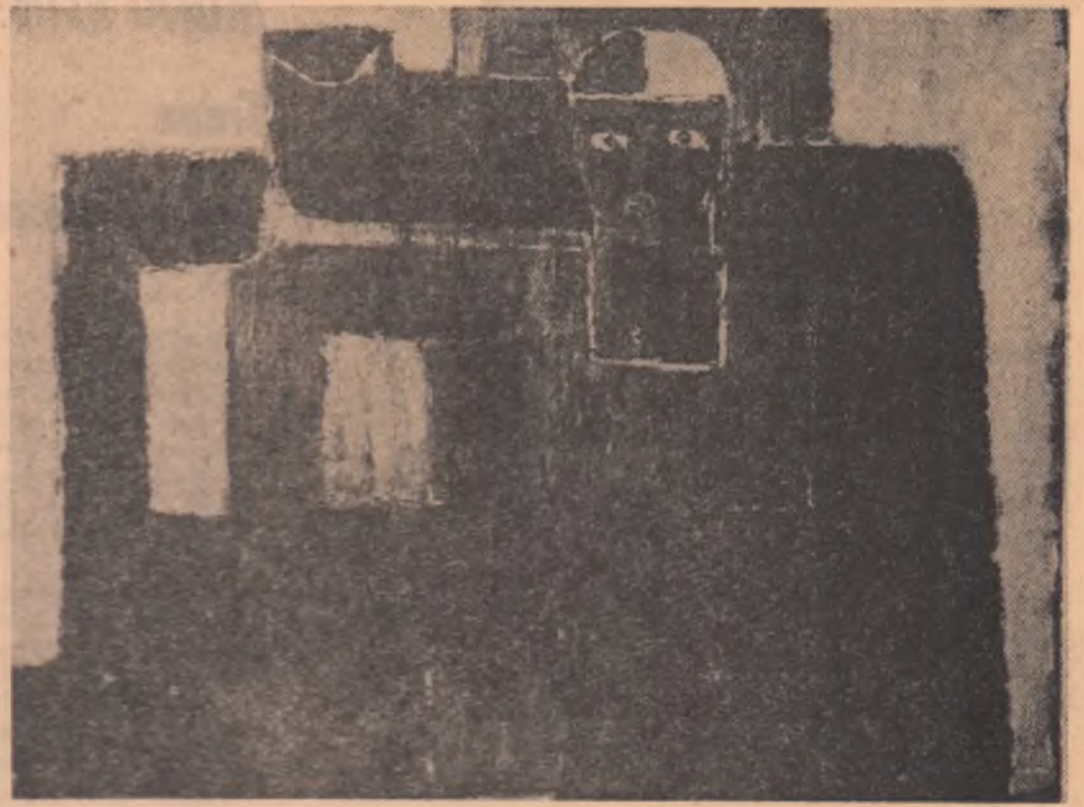

DIN „CARTEA ALBA”
de Al. Rosetti
DIN POEZIA IEȘENILOR
de Al. Piru

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
ANUL XI—Nr. 23 (319) ● Simbătă 8 Iunie 1968 ● 8 pagini 1 leu

ION PACEA

„Sudor”

Sculptură de ALEXANDRU BREȚCANU

SĂPTĂMÎNA

SINTEZE

Constituit deja și integrat organic în realitățile românești, socialismul a adus în arena istoriei un nou mod de existență al poporului nostru. E greu de cuprins — fie și sintetic — complexitatea de aspecte noi în domeniul politic, economic, social, adusă de consolidarea unei noi orânduiri, revoluționare în esența sa. Promovarea realilor factori de progres în viața societății, promovarea unui umanism adevărat, de tip nemăsliniț, până acum, au configurat un sistem de valori noi, au configurat o cultură nouă care doar în condițiile societății noastre are posibilitatea unei afirmări plenare. Nu spunem cu acestea noutăți. Vrem doar să mai relevăm odată că avântul extraordinar al vieții noastre artistice a făcut ca în anii din urmă șiruri noi de nume și de opere să se adauge acelor creații solide, perene, care îmbrășează solul fertile al artei, îmbogățind ca nestemate de preț tezaurul cultural autohton și-uneori — cel universal. Că lucrurile stau astfel nu mai este cred nevoie să demonstrăm. Eferescența din domeniul plastic, muzicii, istoriei, artei, literaturii etc., ni se pare revelatoare. La intervale scurte, apariții noi și interesante de creatori, unii dintre ei foarte tineri, se alătură unor personalități deja proeminente, cu contribuții importante în domeniul artei sau literaturii. Avem astfel posibilitatea ca explorând prezentul și operele sale să ne raportăm la trecut, oferindu-ne o panoramă asupra celor mai însemnate opere dintr-un domeniu, stabilind apoi — și filiații — judecând strălucirea prezentului prin comparație cu valorile profunde, exemplare, bogate în semnificații și învățăminte, moștenite de la antecesorii noștri. Atari întreprinderi sînt fertile, ele relevîndu-ne sensuri mereu noi ale artei, ajutîndu-ne să discernem sigur, exact, ceea ce este noutate față de simularea ei, ceea ce este

durabil față de efemer. Folosul tras de către consumatori de literatură, dar și de către literați de pe urma apariției acelei celebre istorii a lui G. Călinescu a fost imens. Un gust sigur, aproape infailibil orientat estetic, a urmărit și caracterizat o întinsă perioadă de evaluare, escavînd în compartimentele ei cele mai obscure. Un nou cercetător, sprijinit de o solidă și modernă concepție estetică marxist-leninistă ar fi dator să ne ofere astăzi o perspectivă a ultimilor ani, de care avem fără îndoială nevoie, avînd în vedere — cum spunem mai înainte — avîntul extraordinar luat de arta și literatura noastră în ultimii ani. Întreprinderile de sinteză sînt la o ultimă analiză și expresia maturității unei culturi ce simte nevoia să precizeze locul și natura valorilor. Calitatea și numărul acestora în cultura românească ne obligă să ne dorim din ce în ce mai mult aceste priviri de perspectivă. O excelență istoric a artei feudale în țările române, a alta a artei maramureșene, deja apărute, semnate de profesori renumiți, o istorie a muzicii noastre în ultimele două secole, aflată în pregătire, reeditarea unor valoroase lucrări privind istoria literaturii române, toate acestea ne fac să credem că eferescența culturală actuală are printre altele drept obiect și încercarea de a aduce în conștiința cititorilor sau creatorilor reprezentări globale, sintetice, ale unui drum glorios străbătut de cultura noastră. Pentru noi acest fapt este unul din semnele maturității artei noastre care simte nevoia să-și precizeze termenii de referință, să-și înglobeze valori noi și durabile, corespunzătoare drumului străbătut de cultura românească de-a lungul timpului.

GRIGORE ARBORE

Mihnea Gheorghiu

Umanități

LA BARBIZON

O conversație despre semnificația premiilor „Femina” ne-a condus de la literatură la istoria și de la istorie la literatură fiind croitoresele din New York au început să demonstreze pe străzi pentru ziua de opt ore și până la simbolurile ei artistice mai îndepărtate. Pretextul era la îndemînă. Ne aflăm la Barbizon, pe liziera pădurii de la Fontainebleau, chiar în casa în care Jean-François Millet pictase Culegătoarele de spice (pînă expusă tot în 1857 la Salon, aflată astăzi la Muzeul Louvre) și unde se întemeiează frumoasa Școală de la Barbizon. Acolo, cîțiva peisagisti francezi și străini (și români) își luaseră misiunea de a reconsidera viața la țară sub semnul aspirațiilor de demnitate ale vremii (moștenirea Europei patruzecioptiste), restituind muncilor agricole umanitatea lor hesiodică și virgiliană.

Millet nu fusese un radical. Acest normand așezat citea biblia și Georgetele, căufind în natură reflecția unei lumi a cărei puritate umană să dea în vileag forța telurică a celor pe care omenirea se bizuie în toate timpurile, ca un splendid templu pe nevăzutele-i temelii. Spicuitoarele au fost judecate drept opera unui fatalist.

În singurătatea aceluia colț de miriște, cele trei femei nevoiașe se amestecă cu pămîntul. Din făptura lor, nu chipul li se distinge, ci miinile butucănoase care exprimă truda și foamea, ca o categorie istorică. Urmărind trăsătura de generalitate a tipului omii, Millet le depersonalizează fără să le dezumanizeze. Dimpotrivă, umilitatea lor se încarcă cu o putere de expresie extraordinară ce se răsfrînge în chip manifest asupra unei întregi condiții umane, ca Masa tărănilor lui Le Nain și ca Vinzătorul de apă din Sevilla de Velasquez, cu deosebirea că aceștia din urmă procedează invers, adică evidențiind tipuri distincte totdeauna, introspective, ieșind astfel din anonimul chiar dacă nu și din suferință.

Din lunga istorie plastică a muncilor femeii, această pînă se reține ca un document care totuși „datează”. Caracterul ei de sentimentalitate o încadrează într-un timp poporanist care are un farmec al lui, dar încărcătura protestului său teologic se oprește la pilda samariteanului, deși în epoca sufragetelor.

(Continuare în pagina a 7-a)

DEMOSTENE BOTEZ

DURERE

Bătrîna vorbea
Cu feciorul ei, plecat la război.
Vorbea singură
Că nu știa:
Vorbesti unui viu
Sau unui mort?

Trecea singură prin sat
Sau poate prin cer
Că prea erau aproape stelele
De lacrimile ei...

UITATUL

Există-n sine însuși,
ca o plantă
Undeva-ntr-o lume asta și cealaltă.
Trăiește doar în conștiința lui,
Una cu sine.
Se mișcă, merge, trece...
Da-n urma lui nici urmă nu rămîne.

Foate că uneori se uită pe el singur
Și atunci plutește.

Cînd va muri,
N-or să aibă ce îngropa.

GRAVITAȚIE

Ce strîns mă lipește de el pămîntul!
Ce tare mă atrage magnetul lui enorm!
Tălpile-mi sînt grele
Ca ghiulelele de picioarele sclavilor.

De ce m-am desprins dacă nu pot să mă-nalț?
Ori ce așa face sint una cu pămîntul,
Ca orice piatră.
Mă simt ca-mpotmoliț într-un noroi
Din care nu mai pot ieși.
Doar sufletul umblă singur pe deasupra
Ca o aureolă dintr-o icoană primitivă.
Dar și el, legat de trupul meu
Ca un zmeu.

O! Dacă-aș scăpa odată!
Aș cunoaște în sfîrșit libertatea,
Zborul, cerul...

Dar trupul mă apasă tot mai tare-n pămînt,
Neiertător.
Toate legile universului au complotat
Impotriva mea.
Și-s sclavul lor.
Pînă la sfîrșit...
Pînă la contopirea cu el.

ION BĂNUȚĂ

PANORAMA FRUCTELOR

În Mai, frumos, cireșele se coc,
În Iulie dau strugurilor foc,
În Noiembrie beau vinul, se-nțelege —
În Decembrie arunc din casă — un rege.

Dar în fiecare zi
îmî fac steag din voi copii,
să-adunați în joc și scris
fructele de-argint și vis.

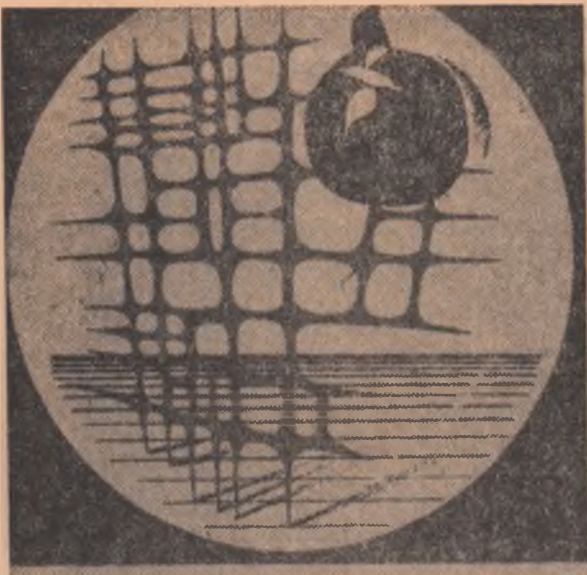
NICOLAE TĂUTU

PIONIER

A fi pionier înseamnă
un vis mai mult, o exigență mai mult,
o rațiune mai cutezătoare,
o trăsătură de unire prelungită
cătore miline a istoriei noastre milenare.
În tine-n orice clipă se-nțlesc
rădăcinile strămoșilor din adîncuri
cu scheletele ce scriu înaripate
pe harta pămîntului românesc
al cincilea punct cardinal:
demnitate!

Mihai Elin

Treaz între două cadrane

Gheorghe Istrate

Măștile somnului

MIHAI ELIN:

Treaz

între două cadrane

Treaz între două cadrane înseamnă a avea sentimentul acut al timpului. Obsesia lui, Mare parte din acest volum e dedicată cadranelor abstracte sau toate motivele cărții stau sub specia lor rotitoare, alunecoasă. Intreaga carte pare să exploateze un singur motiv: timpul. De la titlul ei și până la poema finală (Timp) poemele sint așezate concentric. Poetul are conștiința trează a propriei sale materii lirice.

Timpul, pentru Mihai Elin, are mai multe accepțiuni. El nu este nici concret ca lucrurile, nici abstract ca noțiunile. El este un suflu al mișcării, ori, cel mai adesea, o mișcare, o curgere dramatică. Trecerea și petrecerea lumii nu poate fi în ultimă instanță decît prilej de naștere continuă, dar în același timp și de moarte.

Timpul, spune poetul, se confundă cu memoria. Cînd ea lipsește, avem starea ferice a copilăriei: „Iar noi, cei lipsiți de memorie încă, / noi stăm în ferestre, / cu fețele de var, absorbînd printre degete lumea / pentru ochii cei adevărați (Va trebui).”

Timpul se confundă cu materia, cu prezența ei în lucruri, cu vacuumul ei de fenomene: „Ne-nduplecată e materia / urînd de roși și biețe stacoții. / E mîndră de întunecime, / disprețuind forța morilor grele de apă. / Vacuumul ei negru te smulge din propriul trup și îți zburlește părul prin lampa plesnită. / Mugește prin orășe / și se scutură pomii de rod / și cade grindină și tencuială-n așternuturi. / Umbra ei ară împoziți întregi / ca o largă diră stogerie, aburînd / se prăvălește-n fluvii și le-absoarbe (Poem).”

Poetului, materia îi apare ca un timp solidificat. De unde și pericolul solidificării universului. Sugestia e fecundă poetic. Iată-o tradusă în discurs: „Toate lucrurile vin către ei / amestecate, ademenitoare / și cenușa lor îi îngroapă / oasele pînă la temple. // De-nnoare capul, îl înbește în față / fața materiei desfigurată (Treaz între două cadrane).”

Prezența cenușii ca reziduu al timpului, dacă nu chiar timpul ca se arde pe sine ca „pulbere neînțeleasă”, lasă impresia tăcerii printr-o lume ce se autocalulează. Arderea ei abstractă, efect al mișcării de la un punct spre altul, nu e văzută ca un „loc vesnic viu”, purificator, ca la vecii dialecticieni, ci drept un deposit colosal de reziduuri, serum, drame, spaimă, conflicte, etc.

Desigur, poetul ca orice Orfeu autentic, se întreabă: „Ce văd prin lume să tai / spre a trece cit mai puțin pingărit?”

Întrebarea se pune de către poet care concepe timpul ca pe o agresiune materială, ca pe o trecere mereu în negativ. Devenirea hegeliană lipsește, ea e înțeleasă mai mult ca stare psihologică de uzură, de oboseală, („Uzați voi fi ca lespezea cazărml / și decit orice vinătaie mai sensibil”). Poetul nu vede decît degradarea concretului, a lui

GHEORGHE ISTRATE:

Măștile somnului

Mai întîi despre măștile lirice. Prea multe măști în ultimul timp: „Măști de privegheri”, „Măști de colinde”, „Măști de prohod” etc... Cert este că mo-

CRONICA LITERARĂ

M. N. Rusu

ÎNSEMNĂRI

Insuși, adică manifestarea fizică a timpului. Sistemul e hucavian (Căutî troian. Sensul împoziți și De-a lungul ploii).

Timpul care trebuie să seosească e presimțit astfel: „E o sonoră cu multă otrăvă / și poduri prăbușite în vale / cînd simți pingînd departarea / și inamici deoroază / rîurile de scum și vocile stîmbe — ale zilei”. (Căutî pierdută). Precum tot astfel și timpul prezent: „Dar vocile lor se vor scurge în mare / cum pe cadrane încet se prelinge / otrava dragostei noastre.”

Între într-un registru etic al noțiunii — mai pregnant în unele simboluri, mai difuz în altele: „Acesta e cîmpul cînd totul / s-a dezbinat în sunete străine, / cînd încolțeste trădarea / unică limbă de leșdar / peste cadranul tulburat oprit”. La fel ca un Ion Vinea sau Ion Barbu starea de veghe este credința, este singurul răspuns la întrebarea existențială mai imediată. E starea de luciditate. („Eu trebuie să cred în ceva / și prin cenușa mea zilnică...”). Ea potestotează toate disponibilitățile, deși o oarecare resemnare prematură față de timpul saturnian ar putea fi înălțurată. Căci însuși actual poetic e mod de existență și trezire. Remarcabile sînt poemele Expressul albastru, Tot acolo, Turnuri, De-a lungul ploii, Socotitorul. Fiecare ar merita să fie citate în parte.

Ce e recomandat poetului e părăsirea metaforelor milenare: simonoi, zăpezi, cai fantomatici, culoarea albă etc. ele însele cenușă poetică.

titul acesta a fost adus sau readus de Mihai Neulescu în 1966. De atunci, o mulțime de măști. Masca fiind, cum se știe, dedublare, deturmare sau camuflare. A vidului, de cele mai multe ori.

Natură rurală, Gheorghe Istrate cultivă poezia cu rimă, îl domină un instinct tradițional al versului, armonios pînă aproape de gratuitatea folclorică. Tematica poetică, cea din spatele măștilor prozodice, e cea cunoscută încă de la poezii plecaci din sat. Așa cum au reactualizat-o Ion Gheorghe (Căutî pămîntului) — Ion Alexandru (Cum să vă spun). Gheorghe Pîtuț (Poarta cetății). La acestea se adaugă umbra lui Arhezi și Blaga, sesizabilă în destule versuri. De primul îl desparte totuși verbul teluric scăzut, de ultimul, inexistența translației metafizice, inapetenta la cosmic.

În poezia lui desprec eresuri populare, descîntece, obiceiuri și credințe sătești, date biografice proprii, un melanj promițător, foarte bine ritmat și rimat: „Cine mi te-a pus pe chip / Tipar de moarte și nisip / Tu, ultimă incremenire / Între amurg și devenire / Prin orbul tău, la jumătate, / E-un drum cu urmele uscate / Pe care le-a lăsat trecînd / Un zeu desuțit, furat de gînd, / În somn prin spartul din călcîi / Vedem hotarele dinții / Și asurzim spre munții goi / De-atîta moarte strîns-n noi. / O, mască ultimă — Cea-fără-trup- / În ea mă-nțor, mă neg, mă rup...” Lipsește însă liricii sale transcedența, viziunea, sentimentul că te-ai înălțat cu un univers cu totul nou. Noi sint, aici, doar expresia și simbolurile poetice. Acestea nu vor să spună că Gheorghe Istrate nu este poet, că debutul său nu se plasează în seria optimistă a colecției „Luceafărul”. Dimpotrivă, e un poet asupra căruia trebuie să se revină pe îndelete.

Revoluția de la 1848 din țările române face parte integrantă din revoluția generală care a cuprins aproape întreaga Europă, de la Oceanul Atlantic pînă la gurile Dunării. Rînd pe rînd flăcările revoluției au izbutit la Palermo și Paris, la Viena și Berlin, la Pesta și Cracovia, la Praga și București. Acolo unde mai dăinuiau încă urmele feudalismului ale iobăgii și unde se creaseră condițiile pentru o revoluție burgheză, masele populare s-au ridicat la luptă.

În acest climat revoluționar favorabil, caracterizat prin lupta popoarelor împotriva vechilor stări de lucruri, evenimentele de la 1848 din țările române au găsit un larg ecou. Presa europeană a reflectat pe larg în paginile sale toate momentele mai importante ale luptei poporului nostru împotriva asupririi sociale și naționale, pentru libertate și unitate.

Încă nu se declanșase revoluția în Principatele române cînd Journal des Débats relinse o informație apărută în ziarul Schwäbischer Mercur arăta teama boierilor munteni de o revoluție ale cărei simptome apăruseră și la București. Cîtînd aceeași sursă Journal des Débats reproducea declarația consulului rus Kotzebue, că într-un asemenea caz o armată țărăie de 12.000 oameni va trece Prutul.

Datorită faptului că Moldova a fost prima dintre cele trei țări române unde a izbucnit revoluția, presa europeană a acordat evenimentelor de la Iași un spațiu foarte întins. Le National, Wiener Zeitung, Le Constitutionnel, Journal des Débats, Allgemeine Zeitung (Augsburg) etc., au relatat pe larg cititorilor desfășurarea revoluției din Moldova. „60 de conjurații au intrat în timpul nopții în palatul principelui și i-au cerut dizolvarea stărilor, libertatea presei și organizarea gărzii naționale” scria Wiener Zeitung din 27 aprilie 1848, iar Journal des Débats nota cîteva zile mai tîrziu că „tulburările care au avut loc în Moldova au avut un caracter foarte serios”. Deosebit de amplu

august 1848) care remarcă următoarele: „...cauza noastră nu este izolată; prin noi ca și se desface marea chestiune a Orientului și este de interesul Europei: întregi ca această chestiune să se dezlege în favorul nostru, pentru că favorul nostru este favorul Europei: întregi. De ne vom arma cu unirea și cu credința, avem mult a spera, avem mult a vedea mare și ferice viitorul României. Europa are ochii asupra României și Români! caută să se arate demni de libertatea ce cer!”

Într-un articol special în care analiza condițiile internaționale în care a început revoluția din Tara Românească, ziarul „La Reforme” avea cuvinte de laudă pentru „una patriă română”, care a știut să aleagă momentul pricinid cînd toată Europa era în revoluție. „Atunci — spune ziarul — s-a sculat, pentru că era grabă, și revoluția din București a început și, indiferent de ce vor hotărî evenimentele, istoria li va conserva acest drept că a lăsat, afară de patriotismul care o inspire, cu o perfectă inteligență despre situația ei”.

După victoria revoluției ziarul Pester Zeitung într-un articol intitulat „România și Ungaria liberă” sublinia că „România este liberă și vrea să rămîină așa” iar românii „s-au făcut demni de a fi socotiți în rîndul popoarelor emancipate ale Europei și datoria Europei este a-i apăra în cele câștigate”. Un alt ziar, Allgemeine Oesterreichische Zeitung relinse despre complotul de la 19 iunie 1848 „roadele glorioasei revoluții române erau în primejdie” ne furnizase știrea deosebit de importantă că pe străzile Bucureștiului au fost atunci ridicate baricade.

Cînd în iulie-august începe tot mai mult să se vorbească de o eventuală intervenție turco-rusă în Tara Românească, în Le National apare un articol în care era analizată capacitatea de apărare a țării. „La prima vedere — se spune în articol — situația e disperată:

Un model de probitate intelectuală

Apariția versiunii românești a celebrei monografii a profesorului D. D. Roșca, *Influența lui Hegel asupra lui Taine teoretician al cunoașterii și al artei* (Editura Academiei, 1968) restituie culturii naționale o operă, care a asigurat autorului ei, de tînr, o înconștientă autoritate științifică. Tema acestei teze de doctorat, publicată în original la Paris, în 1928, tîne de domeniul istoriei comparate a ideilor, direcție de cercetare, care solicită informare temeinică, simț ascuțit pentru prețurile și nuanțele originale ale marilor construcții spirituale. Pe atunci tînrul cercetător român a atacat o problemă deopotrivă fundamentală pentru interpretarea dezvoltării ideologice din Franța și din Germania: raportul dintre Hippolyte Taine și G. W. F. Hegel, doi maeștri spirituali ai secolului al XIX-lea nu numai în țările lor de origine, ci și pe ansamblul mișcării culturale europene și americane. Cu o siguranță umbră pentru un tînr de trezeci și trei de ani, D. D. Roșca demonstrează pe baza unei analize riguroase de text, eroarea înțelegerii lui Taine, ca exponent al pozitivismului lui Comte și Mill, precizînd natura și proporțiile influenței hegeliene, asupra concepției sale. Cum scria, la numai patru ani de la apariția cărții profesorului Vănel, de la Heidelberg: „Lucrarea fundamentală a lui D. D. Roșca... a făcut, cu drept cuvînt, așe de mare senzație pentru faptul că a zdrușnit în chipul cel mai puternic concepția noastră despre Taine ca despre un reprezentant al pozitivismului, dependent în primul rînd de Comte...”

Imaginaș despre Taine pe care lucrarea tînrului savant român a impus să fie radical reinnoită era datorată unor autorități de circulație mondială. E. Faguet, G. Lanson, dintre istoricii literaturii franceze, F. Ueberweg, H. Höffding, dintre istoricii filozofiei precum și o serie de specialiști ca Fouillée, Lalande, Meyerson, Weber ș.a. au acreditat caracterizarea lui Taine ca discipol al lui Comte. Or, lucrarea lui D. D. Roșca l-a obligat pe istoricii culturii franceze și germane să-și reexamineze pozițiile tradiționale și să-și vadă pe Taine într-o lumină nouă. Originalitatea interpretării lui D. D. Roșca fusese relevată de la început de cei mai autorizați specialiști în istoria literaturii, filozofiei și culturii franceze. Fortunat Stroescu, membru al Institutului Francez, scria în „Le Figaro” (29 dec. 1928) că într-adevăr Taine nu poate fi considerat un pozitivist, precizînd: „o teză cu totul recentă de la Sorbona, despre Taine și Hegel, de dl. D. D. Roșca ne revelează acest caracter esențial al gândirii lui Taine...”

Șiurl un asemenea aprecieri competente asupra noțiunii punctului de vedere susținut de D. D. Roșca în privința caracterizării lui Taine s-ar putea prelunge cîtînd nume ilustre ca eminentul filozof și istoric literar E. Seillière, membru al Institutului Francez, raportorul lucrării la Sorbona, E. Brébir, poate cel mai de seamă istoric francez al filozofiei universale din secolul nostru, E. Gouhier ș.a. În țară, lucrarea a fost privită cu aprecieri deosebite de N. Iorga, Lucian Blaga, Octav Botez, D. I. Suchianu etc., iar într-un raport semnat de prof. Ion Petrovici și Dr. Ștefănescu se spunea, pe bună dreptate: „Lucrarea aceasta de istoria filozofiei... cu o documentare bogată cu o logică viguroasă și într-o limbă diafană și fluentă... ne dovedește... în mod temeinic covîrșitoare și predominant influența a lui Hegel asupra gândirii lui Taine... și, prin această schimbare în ierarhia influențelor suferite de filozoful francez, face operă originală, ale cărei concluzii nu vor putea fi nesocotite de viitorii istorici și cercetători” (sub. noastră).

Anii trecuți de la apariția cărții lui D. D. Roșca au confirmat această apreciere. Retipărînd, în versiunea românească a autorului ei, *Influența lui Hegel asupra lui Taine...*, Editura Academiei a pus în mîna cercetătorilor istoriei literaturii franceze, a istoriei mișcării ideologice și filozofice europene un instrument de lucru de mare prestigiu și de evidentă utilitate științifică. Firește, cercetătorul marxist va simți nevoia de a continua analiza ideologic-teoretică pînă la elucidarea condițiilor sociale în care s-a desfășurat asimilarea gândirii lui Hegel de către Taine, potrivit personalității sale, dar și în legătură cu funcția socială pe care acesta din urmă și-a asumat-o în societatea franceză a epocii. Autorul, în-

tr-o prefață scrisă pentru noua ediție, formulează el însuși această exigență spunînd — poate cu excesivă severitate față de sine: „oricît de semnificativ ar fi fenomenul ideologic studiat și oricît de stringent ar fi condusă analiza, ea a dus, în fond, numai la semnalizarea lui dar nu și la explicarea lui” (p. 6) Cu toate aceste rezerve, noi credem că *Influența lui Hegel asupra lui Taine, teoretician al cunoașterii și al artei* prezintă în actualitate o însemnătate deosebită.

Să ne fie îngăduit a le șchița măcar în linii mari.

De bună seamă, însemnătatea de căpetenie a cărții lui D. D. Roșca trebuie căutată în contribuția sa științifică originală, precizarea exactă a locului lui Taine în istoria ideilor, în raport cu influențele suferite din partea predecesorilor săi. Astfel pe baza unei analize de o minuțiozitate și inventivitate demne de admirație, D. D. Roșca dovedește că dintre numeroasele influențe care s-au exercitat asupra lui Taine, cea a lui Hegel este „mare în întindere”, determinînd spiritul general al doctrinei sale filozofice și de teorie a artei. Această amploare a influenței nu înseamnă o acțiune în adîncime a gândirii lui Hegel asupra lui Taine. În speță, el transpune ideile hegeliene, concepute pe planul rațiunii dialectice și concrete, pe planul intelectual abstract discursiv. Cu alte cuvinte, Taine des-dialecticizează gîndirea lui Hegel, o interpretează în spiritul lui Spinoza (dar, cum se precizează, a unui Spinoza, așa cum fusese el văzut de Hegel I)

Concluziile lui D. D. Roșca reprezintă o contribuție, așadar, la caracterizarea ideologică a uneia din personalitățile culturale centrale ale vieții culturale franceze și europene din secolul al XIX-lea.

Dincolo de acest aspect informativ — științific însă, cartea lui D. D. Roșca dobîndește o semnificație demnă de a fi subliniată prin valoarea sa de model de analiză istorică-comparativă a unui fenomen ideologic. Nu de mult, I. Barbu a cercetat cu competență metodologică cercetării de istoriografie filozofică la D. D. Roșca („Revista de filozofie”, 1966 nr. 10). Aici, nu vom putea re-examina această problemă, verificînd valorile incontestabile ale modului în care a știut să degajeze din studiu comparat al izvoarelor (inclusiv *Corespondența* lui Taine), fizionomia spirituală a patru gînditori remarcabili ai epocii moderne: Taine, Hegel, Comte și Spinoza. Aș vrea să semnaliez nu atît tehnica cercetării la D. D. Roșca — deosebit de instructivă în sine — ci, mai de grabă, țînta etică, pe care o putem desprinde urmîrînd sinuozițiile analizelor sale minuțioase, surprinzător de personale și pertinente. Deja E. Brébir relevase „o perfectă luciditate (une parfaite lucidité)”, a autorului *Influenței lui Hegel asupra lui Taine* („Revue d'Histoire de la Philosophie” 1929, nr. 3). Lucrarea lui D. D. Roșca se înserează în actualitate tocmai prin acest spirit de luciditate, care cheamă fiecare idee și fiecare părere în fața examenului liber al rațiunii, respingînd orice autoritate în materie de gîndire științifică. Și în această monografie de strictă specialitate, D. D. Roșca apare ca un mentor, preocupat mereu să ne prevină împotriva „capcanelor în care poate aluneca ușor inteligența căutătoare de adevăruri obiective” (D. D. Roșca, *Etica intelectuală*, 1943) și să ne convingă de „dreptul nostru de a căuta, pe proprie răspundere și-n plină libertate, adevărurile obiective”. O asemenea țîntă intelectuală a fost definită de D. D. Roșca drept „gîndire disciplinată care luptă și introduce probitate și măsură în spiritul nostru”. (op. cit. pp. 16). Or, cartea despre *Influența lui Hegel asupra lui Taine...* după cum am văzut, și-a propus și a realizat caracterizarea plină de răspundere, precisă, riguroasă, dar lipsită de prejudecăți a unui moment din dezvoltarea ideologică a Europei. Prin acest aspect al său, lucrarea propune opiniei noastre publice un model de probitate intelectuală.

În sfîrșit, dar nu în ultimul rînd, cartea profesorului D. D. Roșca constituie, de la apariție, o verificare pe plan european a posibilităților gîndirii filozofice românești, intrate pe făgașul unor realizări ce s-au impus și dincolo de granițele țării.

Prof. univ. dr. PAVEL APOSTOL

1848 — văzut de peste hotare

a fost prezentată revoluția moldovenească în coloanele ziarului Le National, care publica la 28 aprilie / 10 mai 1848 relatările unui „martor ocular... victimă a scenelor atroce care au avut loc în Moldova”. Scopul acestui lung reportaj era, după cum o mărturisește chiar autorul, „de a demonstra în fața Europei că... în Moldova sînt oameni gata să sacrifice totul pentru libertatea lor”. După ce arăta cauza revoluției (tirania și abuzurile prințului Mihail Sturza și ale fiilor săi), autorul — probabil el însuși participant la evenimentele — descria starea jalnică a Iașilor după înăbușirea mișcării. „Acest oraș — se spunea în articol — prezintă cel mai trist aspect. Nu se văd pe străzi decît mame și soții cu părul răvășit, plîngînd și strîgîndu-și cu glas tare copiii, soții; însă nenorocitele sînt tratate cu cea mai mare barbarie și izgonite cu lovituri de baionete...”

Abia se stînseseră ecorile mișcării de la Iași în presa europeană cînd declanșarea revoluției din Tara Românească a readus principatele dunărene în atenția opiniei publice. Izbucnirea revoluției la 9/21 iunie, proclamația de la Izlaz și formarea guvernului provizoriu, fuga lui Bibescu și încercările reacțiunii de a înăbuși revoluția, intervenția trupelor străine și lupta din dealul Spirii etc., toate aceste momente au fost amplu prezentate de presa străină, care a arătat importanța și semnificația lor nu numai pentru poporul român, ci pentru toată Europa. Astfel, ziarul Le National arăta că dacă în 1792 lupta pentru libertate se dădea pe malurile Rinului, între armata republicană franceză și reacțiunea europeană, astăzi „cîmpul de bătălie este... în partea orientală a Europei, pe malurile Dunării” unde românii, în luptă cu țarismul și Poarta, sînt „primii martiri ai libertății” și „sentințele avansate ale regenerării sociale”. Însemnătatea europeană a evenimentelor din Tara Românească a fost evidențiată și de ziarul Poporul Suveran (numărul din 2

armata Valachiei se reduce la 3 regimente de infanterie și 7 escadroane de cavalerie care, după Regulamentul Organic ar trebui să aibă un efectiv de 10.000 oameni, dar nu ating această cifră. Dacă se adaugă la aceste trupe jandarmaria împrăștiată în 18 districte și care poate fi evaluată la 7 sau 8 mii de oameni, am avea toate forțele militare oficiale ale Valachiei”. Această situație „puțin liniștitoare” nu-l alarmează însă pe autor care „cunoaște țara”. El arată în continuare că, nu este vorba numai de Moldo-Valachia, ci de România întreagă, care cuprinde Transilvania, Bucovina... Există, în total, 8 milioane de români care formează o populație perfect omogenă... de origină latină, cum o arată și numele: un astfel de popor dacă se ridică în întregime contra asupritorilor, poate face minuni!”

Despre rezistența din Dealul Spirii ziarul Le Siecle din 16 octombrie scria că a fost „o luptă veritabilă care a durat mai multe ore. Soldații valachi, înconjurați din toate părțile de mii de dușmani și expuși focului unei artilerii numeroase, au făcut o rezistență eroică; însă cazarma a căzut sub ghiulele și ei au murit covîrșii de asediatori, cu strigătul „Trăiască Constituția”. Într-o inserare dedicată aceluiași eveniment, ziarul Le Constitutionnel arăta că turcii, pentru a intra în București, au trebuit să treacă „de o armată formidabilă de țărani”.

În coloanele ziarului Neue Rheinische Zeitung pe care Marx și Engels l-au soos la 1 iunie 1848, au fost de asemenea dezbătute unele probleme legate de revoluția din țările române, în special cea din Transilvania.

Toate aceste relatări, puține din multele care există, ne arată temeinicia observației ziarului Poporul Suveran care scria la 2 august 1848 „Europa are ochii asupra României!”

ION CALAFETEANU

De la profesorul Nicolae Tațomir, decanul Facultății de Științe Juridice din Iași, primesc volumul **Carmen terestre**, oferit mie spre consultare în manuscris acum mai bine de două decenii (firește, nu chiar în forma actuală) și care n-a găsit înțelegere la directorul de atunci al Editurii pentru Literatură — poetul A. Toma, deși un volum anterior al autorului, **Lebede negre**, din 1936, arătase atenția lui G. Călinescu (vezi recenzia acestuia din **Adevărul literar și artistic**, nr. 907 din 24 aprilie 1938 și capitolul din **Istoria literaturii române** 1941, p. 853). G. Călinescu remarcă sonetul latin *Sub lunae luce...*, eminescianismul „consimțit” al

sufundare romantică, în străfundurile sufletesti: „Sintem scafandrierii adincului din noi. / Cu timplele și ochii sub sticle și oțete, / Uitănd că taina încă s-ascunde-n flori și stele, / Ne cutundăm adesea în vertical convoi...”

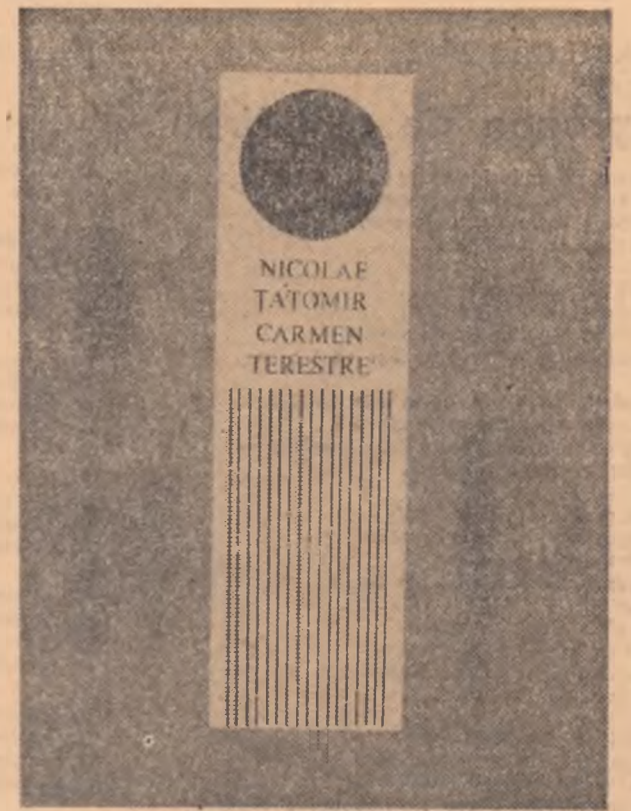
Alte versuri ale lui Nicolae Tațomir, de pildă **Cind vei muri iubito...**, mai sună încă eminescian, o dată (în **Elegie de iarnă**), pilatian, totuși poetul are o fizionomie proprie fie că evocă lacul sau codrul, fie că refacă geneza sau contempla apocatastaza. De reținut ideea că opera de artă va supraviețui involuției lumii fizice: „Cind vom pleca de-a valma la veșnicul neant / Și va trona imensa

„Cu-atita rînduială cad fulgii de zăpadă / de parcă-n fiecare-i ascuns un serafim. / Îmbătrînim, doamnă. Curînd o să pornim / spre cel ce-nvăță fulgii cum trebuie să cadă” (**Versuri pentru iubita bătrînă**). „Nu plînge. Vom fi tineri și milne ca și-acum / Se tulbură izvorul, pădurea putrezește, dar noi ne vom întoarce aici unde sezum. // Și dragostea mai pură, mai aprigă va crește, / asemenea zburătoarei din scutece de scrum. / Nu timpul, doamnă, teama din noi ne-măbătrînește” (**Sonet în stil vechi**).

Presimțirea declinului și ofilirea dragostei sînt motivele din care Ion Omescu scoate cele mai grave acorduri: „Grădinițe o dată cu noi se destrămă. / Mesteacănel de-atuncea e bocot și descînt / Din fiecare vorbă ne-tîmpină o gheară, / o floare se usucă în fiecare cuvînt. / Tu nu mai știi să mîngii, eu nu mai pot să cînt. / Și, noaptea lîngă noaptea, pîndim să crească iară / din trupurile noastre, sau poate din pămînt, / un dor de roadă dulce și dragoste amară” (**Grădinițe, odată...**). „Veni și vremea ultimilor fluturi; / răsuna toamnă-n trestii ca din flaut. / Eu nu mă cîmîntii și tot mai caut / iubirea risipită-n așternuturi. // Și parcă tot aștept — ce frenezie — în astă toamnă care încă nu e, / un singur fir de dragoste să suie / din dealuri de olandă străvezie. // Și sînt flămînd și tot mai mult mi-e foame / de-un zîmbet, un grăunte de cuvînt, / cum le e foame morilor de vînt / în astă toamnă cu puține poame” (**Veni și vremea...**).

Interesantă este ideea poetului de a convoca în spațiul meditației sale eroi de mitologie antică și modernă pentru a le reinterpretă liric destinul pe Ulise văzut ca un relegat etern în rătăcirile sale pe mări, departe de soție și fiu, pe Oedip cel chinuit de remușcări și după ce ochiul i s-a stins, pe Prometeu sfîșiat de vultur ori de cîte ori oamenii se rup de lumină, pe Icar căzuț fiindcă a învins, pe Filip II, monarhul cu inima de gheață, pe Torquemada, fanaticul credinței fără ucenici, pe Don Juan, veșnicul îndrăgostit, fatal pentru fiecare iubită, pe Romeo unind iubirea cu moartea, pe Don Quijote împătimitul de himere, în fine pe Hamlet, prototipul unei veșnice dileme: „Se risipă fastul și splendoarea / acelei curți cu duh otrăvitor. / Din tot ce-a fost cîndva la Elsinor / au mai rămas doar pietrele și marea. // Dar tu, strigi din os de domnitor, colinzi civilizații cu-trebărire / ce nu-și găsește-n palmă dezlegarea” și n-are-n zodii semn prevestitor. // Reamintindu-ți clipele acele, cînd ai străpuns la doamna în iatac / pe șobolanul sfetnic prin perdele, // îți desfășori dilema fără leac, / de sub mătăsuri, dintre cafele, / și-o-mpliniți în pieptul fiecărui veac”.

Ideea de trecere implacabilă a timpului există în poezia lui Ion Omescu, dar sensul general al volumului său intitulat **Filtru** nu este acela al caducității lumii. Poetul nu demitizează în chip facil, ci se străduiește să înțeleagă sublimul și statornicia lui, ca la sfîrșitul unei piese, cînd actorii încremesc o clipă pe scenă în ultimul lor gest. Probabil că autorul a vrut să sugereze prin titlul volumului său, **Filtru**, ideea de decantare a emoției, de eliminare a reziduurilor și deci nu ni se pare că desenînd pe copertă o clepsidră, Jules Perahim a exprimat adecvat gîndul poetului.

CONTROVERSE

de Al. Piru

Din poezia ieșenilor

Lui Nicolae Tațomir și versurile sale „cîzînd cu mari falduri și cu interesante invenții verbale”, excelente în ordinea tehnicii și a imaginilor mai ales acustice. Mai tirziu, poetul s-a exercitat în direcția liricii filozofice (poemul **Eternul spirit** apărut în revista **Insemnări ieșene** în 1940) și a satirei (**Satire**, ESPLA, 1955), fără a-și modifica esențial structura, care rămîne și în **Carmen terestre** aceea a unui intelectual de emoție reținută, foarte disciplinată, prefăcută în idee și exprimată în imagini. Aparent, poezia lui Nicolae Tațomir e rece și dură ca suprafața netezită a marmorii, dar blocul e expus la soare și străbătut de vine de singe, împinse dintr-o inimă de foc: „In marmora din mine cu scripet boreal / Mai stranie și rece ca o țigă polară / Copilul de ivoriu sub strea caniculară / Fir roșu și ferbinte întinde triumfal // În albul meu imperiu marmoreean transparent / Toridul sol mă țese nervură cu nervură / Pulsîndu-și seva-n cloot sub trista mea făptură — / Siberia tăiată de troica lui de jar”.

Sub țînta clasică se presimte tumultul romantic, sub calmul din afară, zbuciumul interior. Ceva din melancoliile lui Alexandru Philippide, mai puțin substratul lor metafizic, circula și în elegiile lui Nicolae Tațomir (**Aceste ape fixe**): „Ogînzile din mine ardeau diamantin. / Un lujer de vîpaie închis între cristale, / Imi strecuram rubinul sub caldele opale / Și dormitam de scripet în propriul meu destin... // Aceste ape fixe în care mă-necam / Din ce în ce mai singur zvîrlit pe maluri pure, / Erau de mine însumi, cu mine, o pădure / Mișcată din tulpină de fiecare ram”.

O intrudere cu lirica lui Philippide se poate deduce și din poezia **Scafandrii** în care descoperim tipica

și ultima tăcere, / Cuvintele din carte vor putrezi-n unghere / Ca un frunzic cu stînze scripi de diamant”.

Prea reflexiv și abstract pentru a deveni plastic, Nicolae Tațomir se apropie totuși uneori de arta poezilor parnasieni, pictori de animale grele, telurice, ca de pildă în **Amurg în munți**, unde apar urși: „Cu botul cit o codru și laba cit o țară, / Cutremurînd planeta trec urși mormăitori / Prin albia albastră cu păstravi albi de nori / Spre rufa-nșingărată de zmeură solară”.

Mai sarbede apar schițele dintr-o călătorie în Austria, Belgia și Franța, din care reproducem un singur tablou de banchet luat în 1964 la Bruges (**Brugeliaans banket**): „Vibrînd pe fuste scurte și mici pălării, / Culorile lui Breughel se-ntruchimă pează vii / În grația acestor flamande zburătoare / Cu care, împreună, bem halbe cenușii”.

Poezia lui Nicolae Tațomir e, cum însuși o spune, palpit vital, sănătos și limpede, în versuri alucind firesc și armonios: „Cum inima-și bate tic-tac-ul pe toba-i de jar, / Iar frazele ei sînt scandate de ritmicul singe, / La capătul pulsului rima firesc se răfrînge / În limpedea undă a versului proaspăt și clar”.

Un remarcabil debut în poezie își face dramaturgul încă netipărit (**Piesa Veac de iarnă**) în acturul ieșan Ion Omescu, autorul volumului **Filtru**. Și Ion Omescu cultivă melancoliile crepusculare, reveriile, elegia timpului trecut în versuri bine articulate, solemne fără ostentație, elegante în țînta lor voluntar desuțată, vetustă, cu unele accente teatrale

V I T R I N E

Ne scriu cititorii

Lucian Blaga
Colaborator la o revistă școlară.

Cine ar fi putut bănuși? Lucian Blaga, către zenitul prodigioase sale cariere, numele luminos și prestigios care ar fi însemnat pentru perioadele de mare circulație, de la noi și de peste granițe, o favoare, semnind în numărul unei modeste reviste școlare!!

Este vorba de poezia „Cîntec pentru anul 2000” publicată

una dintre cele mai bune reviste școlarești din țară. Dacă reamintim că animatorii acestui periodic, școlăresc în toate privințele, erau cărturari ca Petre V. Haneș, Scarlat Struțeanu, P. I. Papadopol, strălucii profesori de literatură română și Liceului Mihai Viteazul, atunci nu e de mirare că „Mugurul” înflorisese atât de îmbelșugat, ba stimulase apariția simultană a altor reviste de la clasele paralele ale aceluiași liceu, ca „Licăriri” (1936) sau ca acei sateliți minori ai „Biletelor de papagal”

ceul „N. Gane” din Fălticeni.

Cînd însă, după direcția neuitatului Ion Roman, cititor al actualului local, animator al altor mari acțiuni — printre acestea și al „Mugurului”, acum pensionat, trece la conducerea liceului Marin Popescu-Spîneni, „Mugurul” primește o schimbare structurală: din revistă a elevilor devine „Revista a Liceului Mihai Viteazul”, scrisă de mături pentru elevi, o dată cu primul număr al anului școlar 1942—43, al XIV-lea de apariție neversosimil de regulată.

„Sfîntul Gheorghe bătrîn” au apărut în numărul 11 al revistei „Preocupări literare” — noiembrie 1942 — și apoi împreună cu cele publicate după 1940, în alte periodice, și cu oțete nepublicate pînă atunci, au fost adunate în volumul „Nebănuite trepte” din 1943; ediția recentă, îngrijită de sirgînța lui George Ivașcu le menționează ca atare, la „Note” pe toate, dar contemporana lor, poezie apărută în „Mugurul”, încluză și ca în aceeași plachetă din 1943, scapă scrupuloasă exemplare în multe privințe a editorului și este menționată printre cele care nu mai fuseseră publicate pînă la volum, în timp ce poeziile publicate anterior în periodice poartă fiecare mențiunea corespunzătoare a revistei, numărului, datei de apariție, etc.

Deci, înainte de a fi publicată în placheta „Nebănuite trepte” — din 1943, poezia „Cîntec pentru anul 2000” — penultima din ciclu, apăruse în revista „Mugurul” din București.

În arhiva revistei se păstrează în condiții excelente — manuscrisul poeziei, pe care-l ținem la dispoziția editorului.

CONST. MARINESCU
Prof. Liceul Mihai Viteazul Buc.

Casa Poștei

Intr-unul din numerele recente ale revistei „Lucașfărul” — s-a publicat o notă prin care solicităm eventuale informații despre locuri și case demne de reținut, prin prezența notorii de odinioară — (scrieri), oameni de seamă, nu știu în ce măsură vă interesează ceea ce vă voi comunica eu, dar, personal, consider că merită să vă aduc la cunoștință următoarele:

In com. Baciu, satul Poșta, la 9 km. de Videla, pe Sos.

Giurgiu-Pitești, (în actualul județ Teleorman), există o casă de pe la jumătatea sec. al XIX-lea, care se păstrează aproape intactă, suferind o singură modificare acum doi ani — dispariția unei încăperi laterale. Este bine consolidată și păstrată fără alte modificări (are încă prîsă cu stilpi, acoperișul de șindriță plin de mușchi, cupiurul etc.).

Ea ar prezenta următoarea importanță: într-o revistă dintr-o 1960—65, se consemna trecerea și poposul de o noapte făcut aci de Vasile Alecsandri în trecere spre Deparații (la prietenul poet — Depărățianu). De asemenea, revista descria casa Poștei, numită „hanul Ilkinci Buzoianca — cea meșteră în plîcintă”.

Pe de altă parte, consider că această casă suflă prezintă interes etnografic și istoric pentru transportul de călători din acea vreme. Acti oprea diligența Buc. — Craiova; se schimbau caii de poștă și surrușii. Colțul de sa unde se află casa poștei e locuit de o familie veche ce poartă numele — Surugiu, satul însuși numindu-se Baciu — Poșta.

Com. Baciu a luat ființă imediat după 1821 — din pandurii fugăriți de orînduire. O parte din locuitorii s-au statornicit ca ciobani (sînt foarte mulți încă, cu numele Ciobani), alții au fost surruși la diligență.

Casa se află în curtea preotului Petre loanescu. Domnia sa păstrată-o ani îndelungați, străduindu-se s-o consolideze fără a-i distruge autenticitatea.

Pe lîngă casa poștei trece drumul numit — al Olacului — care în prezent face legătura între diferite puncte ale schelelor petrolifere instalate aci de 7—8 ani.

Probabil că peste vreun an, preotul să se retragă la copii, în București, după pensionare și nu va mai fi cine să respecte această mărturie despre istoria unui sat și a unor treceri tîlștore.

„Cîntec pentru anul 2000” publicată

Lucian Blaga

Ca de obicei, în asemenea împrejurări, în primul număr din noua serie, au fost adunate colaborări de prestigiu, condeie — supervalori, ca I. Petrovici, C. Rădulescu-Motru, E. Lovinescu-Motru, profesor de mai multă vreme al liceului... Lucian Blaga. Dacă urmăm mai departe sumarul acestui număr demonstrativ, aflăm și... secretul care ne interesează. O altă colaborare de prestigiu o semnează în paginile următoare un vechi cadru al liceului, Vasile Bănciță, profesor de filozofie, printre primii gânditori care au culez să interpreteze și să popularizeze sistemul filozofic al marelui poet.

Poezia „Cîntec pentru anul 2000” este publicată pe pag. 10, imediat după materialele aparținînd lui I. Petrovici și C. Rădulescu-Motru, înaintea lui E. Lovinescu și Vasile Bănciță.

Este aproape sigur că poezia a fost adusă în redacție în toamna lui 1942 cînd numărul respectiv a fost pus în lucru și face parte din lotul de poezii publicate în aceeași perioadă de revista „Preocupări literare”, oficiosul „Societății prietenii istoriei literare” cu sediul tot la „Mihai Viteazul”, întemeiat și condus cu strălucire de profesori ai liceului, P. V. Haneș, Vladimir Streinu.

Astfel poeziile „Răsărit magice”, „Veghe”,

Nădăduind că nu s-am răpit în zădar cîteva clipe.

D. Bădescu

În colecția Cele mai frumoase poezii — Alexandru Andriolu și Dimos Rendis au alcătuit o antologie Din lirica elină. Textele traduse — printre alții Homer, Hesiod, Sapho, Solon, Anacreon, Xenofan, Parmenide, Platon, Aristoteli — ca și din tragicii (Eschil, Sofocle, Euripide) sînt însoțite de o secțiune informativă de microbiografii și note și precedate de un cuvînt înainte erudit și fin scris de Edgar Papu.

Ultimul număr al Cronicii publică (traduce și prezintă de Șerban Cionoff) cîteva fragmente din remarcabile lucrare a filozofului marxist francez Lucien Sebag și năfără ei într-adevăr le-au recitat. Un spectacol autentic sprîjînit și de elemente plastice, lucrări de Al. Brecanu. Astfel sensul versurilor a putut fi aprofundat.

Așteptăm și alte emisiuni din ciclul „Lira” care să-i facă pe telespectatori să vibreze la poezie.

Omul cu două umbre se întîlnează un interesant roman polițist semnat de Stelian Sirbu și publicat de Editura Militară.

După un fragment din spectacolul Studiuului de poezie al Radiodifuziunii, oferit cu cîva timp mai înainte, în care Irina Răchiteanu — Șiriana Eva Pătrășcanu și Forj Eterle și-au dovedit încă o dată măiestria. (De revelat măiestria excepțională de activă citind versuri) Televiziunea ne-a oferit în programul din 30 mai o emisiune de poezie contemporană românească, însemnind altceva decît ceea ce am fost obișnuți să vedem pînă acum. În primul rînd,

n-a mai apărut pe genericele acelu „Album de poezie” cu un uzor iz de pe vremea bunicii, ci un titlu nou, „Lira”, sub care probabil vom vedea și emisiunile viitoare. În al doilea rînd n-am mai avut acea senzație a florilor care te dau să le miroși prin sticlă, poezia venind dintr-o înțîlnire nemijlocită cu cei cărora le este adresată. Spectacolul transmis de la Ateneul Timonețului din capitală a cuprins poezii de Al. Philippide, Eugen Jebeleanu, Radu Bouraeanu, Emil Giurgiuca, Ion Brad, Violeta Zamfirescu, Ion Horea, A. E. Baconski, Aurel Rău, Ana Blandiana, Marin Sorescu, și Gr. Hagiu, interpretate de Septimiu Sever, Mariana Mihaș, Lucia Mureșan, Gh. Cozorici, Florian Pittiș.

N-am mai asistat la acea încremîntare în fața camerei de luat vederi, iar actorii nu s-au mai „făcut” că știu versurile pe dinăfără, ci într-adevăr le-au recitat. Un spectacol autentic sprîjînit și de elemente plastice, lucrări de Al. Brecanu. Astfel sensul versurilor a putut fi aprofundat.

Așteptăm și alte emisiuni din ciclul „Lira” care să-i facă pe telespectatori să vibreze la poezie.

nești cu o prefață de Mircea Ciobanu.

Serieri alese ale lui Traian Demetrescu, într-o nouă ediție alcătuită de C. D. Papadopol, ne oferă cea mai bună parte a operii suavului poet.

Volumul cuprinde versuri din ciclurile: **Poezii, Freamăte, Amurg, Cartea unei inimi, Săracii, Senzații**, precum și din periodice și postume.

Proza este reprezentată prin: **Intim, Iubita, Privesții din țară, Profiluri literare, Cronici dramatice** etc.

În colecția Columna au apărut volumele: **La ciuta**, într-o vară de Nicolae Mărgăneanu și povestirea **Dincolo de linii** de Radu Teodorescu.

Teatrul lui O'Neill este prezent în librării într-o culegere în trei volume, grupînd 15 piese, între care: **Dincolo de zare, Anna Christie, Patima de sub ulmi, Straniul interludiu, Din jale se întrepăză Electra și Luna pentru cel desmoștenit**.

Am citit mai de mult că în America, oameni de știință, prezădători au înpropat, la foarte mare adîncime, într-un recipient de oțel inoxidabil, tot ce li s-a părut lor a fi mai important de transmis urmașilor din secolul XXI: discuri sau benză de magnetofon cu voci și discursuri celebre, filme și cărți de întînsă circulație, formule descoperite pînă dincoace de jumătatea acestui veac etc.

Ideea mi s-a părut atunci interesantă, trădînd un semn al grijii pentru generațiile care vin. Dar iată că acum, e împede, din „capsula timpului” lipsește mărturia tragediei care a rînit conștiința tuturor forțelor sănătoase ale națiunii americane: inițialele D.M.L. (orbitalul triumfal al crimei: Dallas, Memphis, Los Angeles).

În martie 1968, în secințatarea coloanelor corintice ale sălii conferințelor din Palatul Senatului american, „R.F.K.” rostea formula solemnă:

— Anunț candidatura mea la președenția Statelor Unite!

Reportaj de buzunar

Deceniul violenței?

Am citit mai de mult că în America, oameni de știință, prezădători au înpropat, la foarte mare adîncime, într-un recipient de oțel inoxidabil, tot ce li s-a părut lor a fi mai important de transmis urmașilor din secolul XXI: discuri sau benză de magnetofon cu voci și discursuri celebre, filme și cărți de întînsă circulație, formule descoperite pînă dincoace de jumătatea acestui veac etc.

Ideea mi s-a părut atunci interesantă, trădînd un semn al grijii pentru generațiile care vin. Dar iată că acum, e împede, din „capsula timpului” lipsește mărturia tragediei care a rînit conștiința tuturor forțelor sănătoase ale națiunii americane: inițialele D.M.L. (orbitalul triumfal al crimei: Dallas, Memphis, Los Angeles).

În martie 1968, în secințatarea coloanelor corintice ale sălii conferințelor din Palatul Senatului american, „R.F.K.” rostea formula solemnă:

— Anunț candidatura mea la președenția Statelor Unite!

Exact în același loc, cu opt ani în urmă, fratele său „J.F.K.” făcea aceeași declarație. Amîndoi au murit ucși mișlește — unul după dobîndirea titlului pentru cîștigarea cărui se rostese, inițial, formula solemnă, celtăle în plînd campanie pentru obținerea lui. Asasinatul politic — după cum scrie ziarul „New York Times” — lovește înseși temeliele statului, democrația americană, și instituțiile fundamentale ale țării.

„R. F. K.” va fi înpropat în cimitirul Arlington, alături de fratele său „J.F.K.” mental, ci însăși scara globului nostru nămintese iar dacă vredată, în vremea din școlile vîitorului, la un curs de „Umanism”, va exista și-un glob al crimelor făptuite de predecesori, fără îndoială că școlarii de atunci vor învîta pe de rost (ca să se ferească!) trei inițiale infernate: D.M.L.

MIHAI STOIAN

Aproape de amintire

Acum, de amintire aproape,
— verde vedenie peste moloz —
bîlndă-i cenușe sub pleoape,
lacrima, sevă de boz.

Iată, aici copilărie,
aici pași, aici întimplări,
ultimul plîns pe geana pustie,
adolescența — frează-n nări.

Unde sunteți, voi, cei o mie de inși,
pe care v-am dus către glorie?
Pașii se clatină spre călcie împinși —
sfert de minut în istorie.

Oh, și acum să vină fetele —
lăsați-ne să oficieze în taină,
sub despletite pletele,
contururi, doar, fără de haină.

Să cădelnițeze mirezme
peste obosiții de zbor —
purific-ne cu-albaste aghezme
pe cei cu singe sonor.

Apoi, or să vină locurile,
să le plantăm alt popas —
și-n urmă negre locurile,
și mereu către cer transparentul obraz...

Rugă, la timp de secetă

Femeie cu trup de dor vino
peste mine și potolește-mă, frumoso,
pătrunde-mă cu aromele tale frenetice,
într-o privire, în respirație, în auz,
fă-te una cu mine, stinge-mi vîntul și
soarele,
cutrează-mă, nesomn de privilegi.

Trupul meu de bărbat e dornic de ierburi,
de holde întinse peste piapt lăfăindu-se,
trupul meu deluros, cu munți de mușenie,
de cimpii arse, de secetă, trupul meu
te vrea, vino, liniște legănată vînt
peste tîmple și gură și coapse, înundă-mă.

Nu mă lăsa stelelor reci, crudului soare,
pottoloz lor — noaptea și ziua — nu mă
lăsa,
sunt eu fîcrt pentru dragoste,

binecuvîntă-mă:
peste mine să îți pădurele, apele-n mine
să-și sape văile de împreunare,
peste trupul meu isrbă și turme de
dragoste.

Doamnă de ploaie, doamnă fragedă,
lăgănată și blîndă soră de plop,
flaut lung vocea ta de sărut,
tu, preabun, cu pletele-acoperă soarele,
răcoros fecundează-mă, dă-mi vîntul cu
care
adnaul să-mi potolesc de acțița foarță.

Fiul lui Zamolxe

...Superb, în vîrf, cădelnițam arome,
vale de aer legănat sonor,
și explodau în mine policrome
zăpezile din timpul trecător.

Adînc de ceruri cobora în creștet,
prin frunte veșnicii efluviiind,
purificîndu-mi clipele de veșted
și tîmplele de tîmple de argint.

Cremona-n tălpi și fulgere în palme:
întregul respira în mine: miez,
cu mînjii demni, în imnurile calme
desfășuram și-nfășuram un crez.

Înalt de duh, iar singele-n amiază
un arc era în nervi, iar peste nervi
psalmodia, stăpîna, buna piază
tîrziu cor al dușilor mei servi.

Oh, și simțeam în mine nemurirea
cu Soarele dansînd pe Kogheon *)
în patru zări eram nemărginirea,
de la Zamolxe strălucind și domn.

Fertilizam fecioarele și glia,
iar apele le-mbogăteam cu vieți
și izbucnea de stîncă poezia,
cînd coapsele-mi nășteau pe îndrăzneți.

Era o vreme fără de prihană,
din mine ondulînd și-n mine stînd,
iar noaptea se topea-n săgeți, sribhană
pierzîndu-se în văile de gînd...

Sublim, în pisc, oficiam de Soare,
nemărginirea legănat cu dor
în sus, în jos, minune domitoare,
eu, veșnicul de viață cîntător...

*) Kogheon — strărechiul aumei al Ceahlău-
lui, considerat lăcașul lui Zamolxe și al su-
fitorilor săi.

Iarba verde, acasă

Acasă, iarba verde aproape de mugure,
— vai cum îi place să geamă sub pași! —
ca dulce-mi sărută tălpi și glesne,
oțînd în zori fără de somn, singură,
fragedă, iarba în mai.

În amiază are ceva de mindră țărăncă
rotîndu-se, toată numai mirezme,
și mă cheamă și mă cuprinde,
și-mi intră în sînge hoțeste, femeie
pătimașă, iarba în iunie.

Spre seară începe să cînte de nuntă —
se roagă pentru o noapte de dragoste,
se roagă să-i gust trupul, să-i pătrund
sîngele cu coasa de suier,
aprigă, iarba în iulie.

Seara, la piept, lung mi se tînguie!
e de dor arsă, de dor și neliniște
trupul i se face străveziu și arde
și mă arde și-i mă dăruie, doamnă,
neună-i femeia de iarbă!

Noaptea, iarba se face de taină,
mă ia de mină, neagră și dirză
și plecăm, — coborîm în rădăcini și acolo
ne unim trupurile și suntem spre somn
dulce țarină...

VASILE NICOLESCU

Ceas grav

Hipocampul răstoarnă corabia,
Orele spinzură moarte,
Stelele cad la picioarele noastre
zaruri deșarte.

Tu plîngi. Și taifunii
Cîntă din frunza oceanului.
Stîm pe buza furtunii
În ziua din urmă a anului.

Veșted e cerul. Lumina
Scapătă-n lucruri, se-ascunde.
Jos în neunde-i grădina
ce-n țărnuțului iubirii răspunde.

A pierde

Fiecare cuvînt,
orgoliu al cerului,
sopăta nenunțată a morții,
limbă a soarelui
zbatîndu-se purpurie
în clopotul negru al universului,
Jertfă a soarelui,
doliu al cărnii absente,
trup fără trup pe care
I-am răstîgnit între tilhari
Și-astept în țarină,
Dar nu mai invie.

Rue de la Gaîté

Vesală bură,
vesală noapte
de cîntură
și de păcate.

vesală cestă,
vesele spasme,
vesală gresită,
roi de fantasme.

vesală umbră,
vesală moarte,
tainică, sumbră
o să mă poarte.

vesală jală,
rturi de lacrimi,
porti triumfale,
coeruri de patimi.

vesală stradă,
doliu al lumii,
pură arcadă,
ceas al minunii.

Remember

Să ardem, torte pure, și-n ultimul acord!
Eu vin de pretutîndeni spre tine, răslețit,
cu-o mască de zăpadă pe chip și poate orb,
zdrobit de avalanșe celeste și-amuțit,
să-ți sun din corn de aur cînd intră în
fiord
fantomele lui Solveig și Peer prin aslințit.

NICOLAE MOTOC

O noapte

O noapte tineri cu un profil tăiat
de-o rază dintr-un metal albastru
Albul sever al frunții Scăpînd
din părul imbecil de alge și de sare
În ochi întîrziat delinși întunecați
cu jocul lor de dragoste pe mare
Pe umeri (paranteze sfîos închise
în cer) ne-alunecau meduze de lumini
și stam pestrîți și gravi sub ploala albă
de parcă vîrșisem strana nopții
ca la un magic semn incremenind
Tu zeitate veche Eu preutul tău trist

Toamnă cosmică

Pe mare orbecăm E-o noapte
a nopților De teamă ne lubim
Plutim sub ceața ca o năucire
din lucruri Znaft galben înghiaș
și crapă pe timonă Cănd răsuflăm
il innegrim Și nimeni nu mai crede
că vom mai sparge vechea margine
în mîșcare a țărnuțului fantomă
Sînguri Și-i tristă picătura galbenă
pe care alunecăm sau poate-alunecă
purtată de-o frunză-uscată
de lumină De-o frunză în cădere
De-o frunză răzăcită care aruncă
în întuneric cercăne albaste

VERA LUNGU

Ziua mă rănește

Peste ape călărește un delfin
și trupul mi-l chiamă
să-l înfășoare-n frunze,
asta pentru corăbiile care le aștept,
scufundate aruncă-n sus din oglinzi săgeți
și nu mai soresc...

Noi, albinele

Tumulturi de albine temerare,
Ce adevărul-i poartă în rodiile stelare,
Iubesc al vostru zumzet, printre flori,
Căci noi sintem doar neam de muncitori,
Ce stu lupta cu șerpi, prin holde
roditoare!

Prin arșițe și focuri, cit cuprinzi,
Pădurea, tu, albină, nîcînd tu n-o
aprinzi!

Ci lumii ei îi dai, în zbor fierbinte,
Nămeții de polen, pe drum 'nainte,
Să-și împlinescă visuri în tainice
oglinzi...

Virtuți, furtuni pe-o coardă de vioară,
Vibrație în flăcări, lumini de primăvară,
Din rodul tău de zbor înveselești
Grădina casei noastre românești...

Doar tu, albină, neam, făptură clară!

STELIAN OANCEA

Liberă pasăre

Pasăre-a codrului cîntătoare,
Cu zborul-n desig răcoros furișat,
Pasăre-a cerului măiastră,
Cu trilul rostogolit din slavă

Ca un tunet minuscul
Dintr-o lume-a minunilor,
Pasăre, liberă pasăre,
Pierdută-n solara lumină

Și din ea întrupată,
Departa, cît mai departe
Pe cer și pe mare...

Întoarce-te doar — nevăzută —
Și dă-mi din înalt
Binecuvîntarea bucuriei tale senine.

Pasăre, liberă pasăre,
Cîntătoare măiastră,
Singura colivie să-ți fie
Moartea la vreme țirze!

Cosocii îi găsesc pe Ion Mortu trebănu-
mă, Nu-l prind niciodată cu obnoane
trase. Murise acum cine mai știe cîți ani.
Satul l-a botezat Mortu. Și dacă se întîm-
plă te miri ce, Mortu-n sus și Mortu-n
jos... Saveta, vecină-sa, zice că nu l-a vă-
zut niciodată hodîndu-se. Umbli și țărăși
umbli, și și noapte, ca o nălucă. Lucrul e
toată treaba lui. Dar nici pe ea n-o mai ia
nimeni în seamă. Așteaptă de-o viață să-i
dea binețe și ies vorbe că s-a cam simțit.
Oricum, ceva trebuie să fie, și fetele
cînd trec seara, cu cămașa bîta, prin drept
curții lui. Noaptea e tare întunecată
ograda Mortului, că nu știu cum vede Sa-
veta ce și cum.

Seara la horă fetele șoptesc chîtînd, și
duc vorba-n sat c-aș fi nu știu ce neam cu
Ion Mortu. Heana, fata baciului, chiar mi-a
mușcat humberușul urechii să nu-mi fie de
dochi, și o lînea una și bună că nu-i frum-
os și nici cuminte să nu mă spovedesc
nimii ei cîrtoșe, gata de sfadă ori de
cte ori uit s-o sărut. Vorbele și mai ales
tăcutele mă bătucesc. Noaptea mă chi-
nuie gîndul că toți știu, numai eu nu. Și
ce dracu or fi știind?... Mi-a încolțit un
gînd. Bun sau rău, mi-a încolțit, și cum
se apropie, zorii, el crește odată cu soa-
role. Începe pînda. Și azi puțin, mine mai
mult, pînă ajung și eu ca Saveta. Umbra
lui Ion Mortu. Năduful vorbelor mă nău-
cește. Capul cere liniște, dar vorbele,
dracu să le ia de vorbe, nu-mi dau pace.
Într-o seară, să fi fost în plină primă-
vară, sud o părere, sau poate o chemare.
Mă duc după ea. Și, fără să știu, intru
în ograda Mortului.

— Mai, hai, nepoate. Nu-ți fie frică.
Numai vezi să nu calci pe flori. Treci cu
griță printre straturi; sint fragede și
plîng dacă le calci. Ai griță. Oprește-te!
Nu vezi c-ai greșit cărare? Mă prinde
de braț părerea și intrăm împreună în
casă. Teama. Întrebarea, durerea, teama,
întrebarea. E atît de alb și bătrîn, că
parcă timpul a stat în loc peste fruntea
lui bolțită și plesuă. Pletele i le văd
umerii iar picioarele i se mișcă în ritmul
pendulei ceasornicului, măsurînd timpul
necontenit. Mă bate gîndul că așa l-o fi
invățat năraului lucrului. Să miște picioa-
rele mereu. Mă așed pe laveta proplîta de
peretele ce mă sprijină de ani. Îmi rotesc
privirea jur împrejur. Casa de ospetie a
lui Ion Mortu e ca a tuturor. Numai
grînzile sint bătrîne și îmbrăcate în flori.
Fornelile stau ca un munte de puf pro-
pote în grîndă cusute cu arnici roșu și
negru. Fatul, masa și lavițele sint toate în-
florate cu încrustături tăiate și arse cu
fierul roșu. Ion Mortu stă țeașan pe o
ladă cit toate zilele, brăzdată și ea cu
frunze și flori. Pe capac nici o înflori-
tură. Doar o cruce mare cioplită cu tăie-
turi adînci, nervoase. Închinăm fiecare
în sănătatea celuiilalt. Îmi văd ochii în
ochii lui blînz și sugubați. Sint mirași și
holbați pînă la durere... Nu-l știam așa.
Și oamenii, oamenii îl ocărau...

— Gura lumii, gura lumii, moșule. Îmi
zice Ion Mortu, n-o astupă decit groapa.
Ia și gustă din bunătața prunului. În-
ghît cu noduri primul pahar cu vinars.
Celelalte alunecă singure. Părerea mă
prinde de umăr. Mă-ntreabă nu știu ce.
O las să luncce fără răspuns și rămîn cu
gîndurile bătrîniului.

— De-amar de ani am încercat, mo-
șule, să spun minunile ce le-ascunde lada
asta. Dar oricum încercam, oricum o dam,

tot prea lesa. Eu mi se părea că-l o po-
veste, ba mi-era frică să nu iasă o po-
veste. Și le-am închină cu strășnicie în
tainițele durerii. Și rîchid acestea se ri-
dică se aplecă asupra lăcii, și-o mîngieie
cu palmelo sale aspre și cu privirea în-
crumtă.

— Deschide lada, taică moșule. Nu mai
ține ferecate gîndurile. Și ce-i dacă o să
fie poveste? Eu sint Ion Vînt. Lumea
spune că am fi amîndoi. Că sintem. Că
trebuie să fim. Că ne-nțelegem durerea.
Ochii blînz se aprind. Pîlpîie. Și Ion
Mortu deschide lada. Scriștie încheiute-
rile pămîntului. Mă la părerea de mină
și pletele albe luminează treptele ce co-
boară spre inima pămîntului. Și el, bătrî-
nul, își deschide căi tainice spre glasurile
timpului. Frîmînt nădeiea sub picioare
și-ntînd minile să pipăi calea. Ea se lă-
țește, se furișează, se-ascunde, se-ntor-
tochează. Îmi înclesc ochii în pletele lu-
mină, dar Ion Mortu merge și merge,
bombănînd, certînd tainițele ascunse ale
pămîntului. Printre sudămi și hodnole,
povesteste te miri ce. Vorbe. Fapte. În-
tîmplări.

— Ajunsesem de ocară, nepoate. De
ocară și rușine. Ne trăim obiceiurile cin-
tînd plîngînd și plîngînd cîntînd. Ochii
și limba ni se făcuseră mai mici. Genele
mai lungi. Ascundeam mai cu griță poarta
spre gînduri. Ele creșteau, năroadele, în
doinele hobotite pădurestee. Frunza co-
drului și furile chiului cu dorul nostru.
Aveam saptăprezece ani cînd m-au luat
cătina la hovezi, să ne batem pentru o
împărțeașă despre care mersese vestea că
tare-i mai plăceau bărbatîi.

— Mare comedie, taică moșule. Chiuhre
de pădure, pădurean vînjos la hovezi? Și
picioarele le sint arzînd de dogoarea mi-
niei lui Ion Mortu, care pășea pe cărările
pămîntului ca la el acasă.

— Mai are dracu haznă și de asemenea
noroc. N-aveam nici mustață cînd mă tri-
miseră nu știu unde și de ce că n-am pri-
ceput ce-mi spunea un capel maistru țan-
toș și cu mustața răscuțită bici. M-am hă-
țut cum am știut eu. Îmi ardea de ei cum
îi arde lu' dracu de tîmiei. Că-mi era
de-ale noastre și nu de-ale lor. M-or luat
prisonier nu știu cine și nici nu mai țîn
minte cînd. Îmi era tot una. Și nici n-am
avut vreme să mă dezmeticesc că am
ajuns în alt capăt al pămîntului, unde era
multă cricală și vinzoleală. Că nici dracu
nu-i mai dădea de seoteală.

— În adîncul pămîntului se aterne tăcere.
Tace Ion Mortu. Tace întunericul. Oase
albite de vreme, băltoace de singe ne-
închegat, lacrimile pămîntului, toate tac.
Pletele albe luminează o cruce de brad.
Ne oprim în fața ei. Și din nou glasul
străpunge tăcerea.

— Oprește-te, nepoate. Ajunserăm la
tolcerul pămîntului românesc. Simți cum
se-implîntă picioarele? Aici lutul e mai
moale. E mîzgă. Și-i plin de duhuri. Și
Ion Mortu atînge cu mina peretele din
față. Singele-nchegat și altul pămînt gil-
gie a chemare.

— Ioane, Ioane?, iar veniși în împăr-
țea tăcerii... Ce-i cu tine Ioane? Te dor oasele.
Și vîi cu-soțitor.

— Ehei, Pămîntule, tolcer de vorbe și
sînge, mai poți, bătrîne?

— Gil, gil, gil... Inc-un kil și cu asta
s-a făcut plînu pe astăzi, Ioane Mortule.
Dar ce vînturi te aduc prin părțile astea
coakite, Ioane, cu nepotul după tine?

— Pămîntule, Pămîntule, ce-i mai nou
pe la voi? E cricală și-mbulzeală multă!

— Oho! Să te țîi, Ioane Mortule, Ioane...
Și ce? Nu le știu tu pe toate? Că doar
ai tău e singele...

— Mă ești îndoaială. Teama. Durerea.
Întrebarea. Alerg spre marginea dinspre
fundul torții pămîntului. Tolcerul pămî-
ntului românesc... Aici s-au scurs toate.
Sînge, necazuri, bucurii, doruri, victorii,
înfrîngerii, suflete. Vieți. Doine. Singe...
Sînge. Mă lovește în ochi o durere, Mă
opresc. Mă dau înapoi. Un fluier românesc
începe să doinească. Desapănă povești de
mult știute, de mult țînute...

Printre doruri
Printre nori
Peste drumuri
Printre sori,
Peste neguri
Peste zori
Fost-a un Ion, Ionică
Om mare și fără frică.

Măi...
Cînd era la răzbnut
A tot dat și-a tot tăiat
Pînă cînd s-a săturat.

Măi...
Și-apoi morții i-a sculat,
Și-n Codru i-a adunat,
Sufletele că-le-a dat
Să-l ajute la tăiat.

Măi...

Peste miriști, peste cimpii, peste dealuri,
peste dureri, peste huluții părăsiți, peste
gîndurile străinilor, peste inima vrăjmaș-
lor a pus cultura. A tăiat pe viu. Și-a
dat albul lumina. Și-a certat vîrduhurile
că nu i-au cîntat peste lumi dorurile.

— Oprește, taică moșule. Oprește lacri-
mile. Se umple pămîntul. Se umflă ierbu-
rile și cresc pînă la umbra lumii.

— Nu-i hai, taică. Cîntul e făcut să
toarcă peste vreme firul. Și nu-i dat oricui
să-l asculte, dar-mi-te să-l priceapă.

— Ne-afundăm mai mult în întuneric. Abia
mai zăresc la cîțiva pași înainte, pletele
de lumină. O duhoare înăbușitoare umple
aerul. Mă ametește. Îmi simt măruntaiele
tremurînd de scribă. Picioarele se implie-
cesc. Mă-mpedic de ceva la fiecare pas.
Fac eforturi să nu cad. Ce-or fi mormanele
astea moi peste care dau la tot pasul.
Îndoaială, teama, întrebarea mă fac să mă
aplec. Pipăi ceva, peste care tocmai căl-
căsam. O zbricitură rotundă. Putredă.
Moale. Două găuri adînci — o umflătură.

— Un cap! Îi arunc repede din mînă. Îi
aud cum se rostogolește. Mi-a rămas pe
mîini duhoarea. Mi s-au înnegrit palmele.
Le spăl cu broboanele sărate de pe bolta
pămîntului. Aproape alerg după Ion Mortu.
Aș vrea să scap mai repede. Să respir
aer. Aer.

— Știu, nepoate. Ți-e silă. Te-năbușă
duhoarea. Aici sint stîrvurile vrăjmașilor
neamului. Ele nu putrezesc niciodată. Tre-
mură și se zbrîcește carnea pe ele. Și se-n-
negrește. Și oasele lor sint negre. Nu se
albec niciodată. Dar să mergem mai de-
parte. Vrei aer. Aer curat.

— Peretele din fața noastră se dă la o parte.
Trec în urma lui Ion Mortu pragul pămî-
ntului.

— Aici e casa Ionilor.
Grămezi de oase albe strălucesc în in-
tuneric. Ca pletele lui Ion Mortu. Le-a
albit vremea. Aici sint stîrvurile vrăjmașilor
neamului. Ele nu putrezesc niciodată. Tre-
mură și se zbrîcește carnea pe ele. Și se-n-
negrește. Și oasele lor sint negre. Nu se
albec niciodată. Dar să mergem mai de-
parte. Vrei aer. Aer curat.

locul tolcerului pămîntului o dîună rășe-
neagră, deasupra unei grămezi de oase
albe. Acolo-i singele meu. Al Ionului din-
tii.

— Privesc cu îndoaială spre locul arătat.
Oasele încep din nou să se miște. Se prind
unul de altul. Se-nchegă omul. Ascult
uluit glasul oaselor:

— Decebal! Decebal!
M-apropii cu sufletul la gură. Întînd
mina, Caut lingă mine pletele albe. Au
dispărut...

— Taică Ioane, unde ești?
Îmi răspunde noaptea. Răsună glasul
pateric, îl răspund parcă ecouri nevăzute.

— Vîno, nepoate. Nu-ți fie teamă. Apro-
pie-te.

— Îmi mișc picioarele fără voie. Calc cu
teamă. Să nu stric odihna oaselor. M-apro-
pii. Am ajuns. Ating mina lui Decebal.
Și el mă trage mai aproape, mai aproape.
Încerc să-l privesc de sus în jos. Dar...
ce văd? Pletele albe. Pletele de lumină.

— Dumeata ești? taică moșule?
— Eu sint, nepoate. Ala care tu-i spul
Decebal, sau Gelu, sau Dragoș, sau Mira-
cea, sau Ștefan, sau cum vreiți voi. Toți
sint pămînt. Pămînt Ion. Pămînt înnegrit
de durere. Mai spre vîrf, spune, vezi bine?

— O mîjeală, taică moșule. O părere.
O adiere de gînd.

— Ce voi îi ziceți adiere de gînd, istorie,
eu, Ion Mortu îi zic sînge, luptă, înfrîn-
geri și victorii. Îi zic durată. Ehei, nepoate.
Trece ceasurile lumii s-au stricat. Numai
coșoșul Ionilor cîntă la deschiderea zări-
lor.

— Dar... mai picură, încă, taică moșule.
Eu... cum să-ți spun, un picur de sînge în-
lăcrimat.

— Ioanele și Ionii, taică. Sint lacrimile
urii, ale ariciului bătrîn, care a-ncărunțit
apărîndu-se... Dar te văd că te uți spre
pragul tolcerului. Ala-i drumul spre osia
pămîntului, nepoate.

— Am venit pînă aici, taică moșule,
să mergem și la osia pămîntului.

— Pornesc din nou pe urma pletelor lu-
mină. Prin bolți de răcoare și-ntuneric,
strigăte, chemării, tăceri. Am ajuns. Ion
Mortu prinde osia pămîntului în mînă.
O invirte. Se-ncurcă vîntul. Peste porțile
pămîntului stă scris: Apuleum. Alba 1600.
Alba 1918. Alba Iulia. Alba, Albului Albă.
A pămîntului. A pădureanu. A motului.
A românului Albă.

— Cu greu opri Ion Mortu pămîntul să
n-amețească de virtutea horei în care s-au
prins și pletele de lumină. Se sparg um-
brele tăcerii și întunericului. Se sparg.
Se luminează. Se luminează... Încerc să
prind osia. Vuiețul. Lumina. Respirația pămî-
ntului. Îmi șterg ochii.

— Se luminează... Porțile scriției a moară
părăsită. În ograda lui Ion Mortu e iarăși
tăcere. Întuneric. Alte vînturi. Alte vorbe.
Saveta, unde-i? Unde-i satul? Din vale
străbătute chiuituri vechi. Și casele dan-
sau ritmul îndrăcite. Podul satului ace-
lași. Briul tot îndrăcit. Și nimeni nu în-
treba nimic. Toți jucau, cîntau, se gudurau
pe hîngă vînt, doar, doar. Dar ce zic eu.
Drace! Casa mea e sugrumată de altele,
răsrîrite dînt-o invirtură de pămînt.

— Bată-vă noroc să vă bată, dar ce-mi
făcără-ți. De-abia plecăți și mi-ați încercat
sc

MITRAN LILIANA, cl. VII, Sc. gen.
Traianul (Teleorman)
„Sădina pomilor”

MOTIV NAȚIONAL

În pinza vremii drumuri s-au țesut.
Tremurătoare linii de cărbune,
Sînt urme ale unui semn pierdut
Din cartea vie a legilor străbune.

În lutul galben flori s-au încrustat
Săpate-adînc de-o mîină măestrată
Ce-o parte din flori ei a dat
Oalei din fum și flăcări zămislită.

În vîlul nopții stele strălucesc
Mărgele închise-n sticlă aurie
Și-n flece fereastră împletec
Din raze-o adevărată simfonie.

Și-n fumul care leze din furnal
În foc, în apă, în pămînt și-n stele.

FIOR

„Astăzi sînt îndrăgostit. E-un curcubeu
De-așupra lumii și sufletului meu...”
(N. LABIS — Primele iubiri)

Spațiile deschise-n nopțile albe cînd
nimic nu dearme ca vîntul.
Cu pașarea vizului face de strajă cuplul
Clatin brațul luminii cu două extensii spre
lună

și două picături peste apa cu flori
albe-impresă.
Și ure constelații din mîna, iar
cursăpăna-mă tremură-n stele. —
— un salt cu deschiderea largă, înaltă a
inimii mele!

Mai sus! mă ridic cu copacii pe vîrfuri
și fruntea mi-e roșie, caldă. —
floriuri în pulberi de coruși și val de
petale mă scaldă.

VÎNT CALD

Părinți, tată, mamă,
mi-ai împrumutat viața.
Așa, mergeți mai departe cu mine.
Mă sprijin de voi
cînd obosesc, urmîindu-vă.
Mă ningeți de parc-ar fi iarnă
cu vorbe uriașe ca voi
și eu visez dezghețuri
și căși timpurii cu frunze de floare

SECUREANU IULIANA
clasa a V-a
Școala generală nr. 3 — Piatra Neamț

STRĂBUNII

Plăvanii mei duc pe grumaji
vechi porți românești
cu creștături în timp,
legănîndu-se alene,
înălțînd,
coborînd,
veche poartă românească
cu creștături de vorbe,
balade.

La poartă de lemn, la poartă de piatră
ne-am desținat privirea
cu dansul flăcărilor,
sîdima străbunilor noștri
ce trăiseră unde acum e fîntîna,
unde a rămas vesnicia.

Sub apele rîului, li s-au albit oasele
și au veșnica liniste
cîntăc de apă ce spală
amintirea și vitejia,
trecînd prinducîndi cur din nou,
ca-nimă,
dînd în ciocot din nou,
căci se trecesc bătrînii
vesnicii noștri viteji.

NICOLAU DAN
clasa a VIII-a A
Liceul nr. 2 — Ploiești

MINE

Mîna, cîntăc mole în vor opri galeșii
și vor privi cu ochi înroșurați de amintiri
chilgul băiatului care s-a făcut mare.
Va fi un popos de o clipă, o întoarcere în
timp

spre lumea povestilor roșite de bușnic,
spre rubinele cîrșăului din grădina
vecinului.

spre leagănul frumătății de bravi,
sloborît peste tabără.
Apoi cîntăc, cu ochi înroșurați de amintiri
vor pasi spre alte copilării
și mă vor lăsa singur la răspîntie anilor
Va fi o răspîntie luminoasă
și înaripat de amintirea ciuteilor mele,
voi porți să căut pentru țara mea
în absențele minelor de aur.
În adăncul pădurilor de brazi
sau în marea albastră ce mize
spre constelațiile cerului.

NEACȘU AUREL, cl. VI, Alexandria
„Portret”

Atunci, sînt sigur, voi fi un cîntăreț,
un răsod, un om în marea de oameni,
și cîntecul meu simplu, înaripat,
va fi o piatră la temelja luminii și a țării
mele.

O, cît de mult se vor bucura atunci
ciutele mele.

NASTA OCTAVIAN
clasa a VIII-a C
Școala generală nr. 178 — București

CONDEIE TINERE

Poete nu întîmplător Ziua Pionierilor se sărbătorește, la noi, în luna solstițiului de vară. În calendarul tradiției socialiste ea este ziua cea mai înșoară, pentru că — așa cum remarcă nu demult confratele Dorel Dorian — este ziua la care ne gîndim în fiecare zi. Așteptată, îndrăgăită și prăznită de întregul popor, Ziua Pionierilor este de fapt ziua Vîitorului nostru de aur.

Sub semnul acestei sărbători, Ducașfăruț închină cu dragoste prezenta pagină celor mai tinere și mai înflăcărate condeie. Autorii buchetului de poezii și desene pe care îl oferim astăzi cititorilor, sînt purtătorii cravatei roșii, pionierii ale căror lucrări au fost distînsse, recent, la Concursul literar desfășurat pe țară din inițiativa Consiliului Național al Organizației Pionierilor. Sînt abia începuturi dar mugurele talentului se întredere, iar unii dintre ei, (Nasta Octavian, Ducaș Irina, Gheorghe Octavia sau Pavel Balahur) primele bătăi de aripi pe eorul înstelat al poeziei, reprezintă mai mult decît o promisiune.

De dorim din toată inima sărbătorii și cîntăcilor!

VICTOR TULBURE

Se naște-urice motivul național —
Simbol nemuritor al țării mele.

BUCAȘI IRINA
clasa a IX-a
Cenaclul literar — Paștelul pionierilor

ȘI VOR PORNI ÎMPREUNĂ

O umbră se așterne pe aia
Și copacul și omul se unesc
Într-o căldă îmbrățișare de frați
Prin ciob acum privesc
Apa ce tulbură rămîne
De lacrimile ce picură din adîncul de sus
Unde au plîns două păsări,
Păsări ale sufletului
Cu ciocul plin de infinitul
Din care au gustat sub formă de clipe
Vii strălucesc inimile lor prin pene
Ca și cum două stele se întîlnesc
După un șir de ani
Și vor porni împreună.

GHEORGHE OCTAVIA
clasa a VIII-a
Școala nr. 70 — București

TRĂIESC

Trăiesc.
Trăiesc fiindcă vreau.
Trăiesc fiindcă exist. Trăiesc fiindcă strig.
Trăiesc fiindcă plîng și
fiindcă mă doare.
Trăiesc fiindcă cred
și fiindcă sufăr.
Trăiesc pentru că există universul
și că Pămîntul se învîrtește
Trăiesc ca să simt vîntul și ploaia,
ca să mă înghețe gerul.
Trăiesc pentru viață
și viața pentru mine.
Trăiesc ca să găsesc încă o stea
și să clădesc un munte.
Trăiesc ca ele să rămînă
în urma mea.
Trăiesc fiindcă iubesc și urăsc.
Trăiesc fiindcă sper.
Trăiesc fiindcă trăiesc.
Trăiesc.

RADUȘESCU MIRUNA
clasa a VII-a B
Liceul „33 August” — București

LACUL

A căzut soarele
Într-o vîgăună pămîntescă.
și-a întins fața
Prelungindu-se la marginea stîncii.

Mi-am spălat corpul,
Mantaua umană
În lacul solar,
În albele văzduhuri de jar.

POENARU VASILE
clasa a VI-a
Școala generală — Mîlăești, Ialomița

PARASCA SILVIA, cl. V, Sc. gen. 26,
București
„Printre pozi”

ARHIVA

ARGHEZI

FLORI DE MUCIGAI

Mai trecuse-o săptămîină.
Ziua pare mai bătrînă,
Lanțurile obosite
Mai le-auzi ca pe soptite,
Și ciocanul de pe fiare
A tăcut în închisoare.
Se-nserază în spital.
Întră umbra cu un val,
Negură de ceață deasă
Cînd un suflet vrea să iasă
Și se zbate-n cîte unul
Frațe lanțului nebunul.
Cîte doi s-au răsturnat
Calcați cîte trei în pat.
Cîte unul parcă moare
De lingoare.
Și se scarpină-ntr-o ei
De păduchi cîte doi, trei.
De-ar trăi două-trei zile
Ien, Pătru sau Vasile

Vor fi liberi înaintea,
Că pedeapsa e pe viață.
De la ocnă n-are parte
De nădejdi pînă la moarte.
Strigă toți urînd odată
De o spaimă tremurată
Vine noaptea! vine noaptea.
Pe la ora șase-a, șaptea,
Gardiienii la celule
Vin cu puști și alte scule,
Pentru broaște și zăvoare
Director și Directoare.
Spuneți ce v-a apucat?
De-ați urlat? V-ați speriat?
Tot spitalul geme.
Vine noaptea!

(Din cîștietul albastru)

TUDOR ARGHEZI

IN MĂRȚIȘOR

Se pregătește să devină „memorială”
bătrîna noastră casă cu două turle în
jurul cărora sorb vîzduhul zînducile
și porumbelii.

Etajul va reface atmosfera de lucru
și de viață cînd familia ocupa întreaga
această spațiu, preferat față de „jos”,
pentru că ferestrele și balconul —
deau peste verdețea, flori și cîmp —
dimineața mama și tata le deschideau
lăsînd să pătrundă în camere mire-
mele grădinii. Fiecare rădăcină de
trandafir, pom sau răzor cu flori, era
pus de mîinile lor și între ei și plantă
există o legătură inefabilă de gingașe
sentimente... În fața casei, sub vișini,
o masă cu scaune primea oaspeții,
abătută din oraș pînă în depărtările
Mărtișorului. Seri de vară și de
toamnă, în care ceasurile trecînd spre
miezul nopții în convorbiri agreabile,
se transformau în discuții literare, în
proiecte de vîitor dintre care unele
s-au realizat, altele niciodată.

Hotărît să nu se mai lase jefuit de
editorii de odinioară, tata își expunea
planul unei tipografii personale în
care ar fi urmat ucenic și lucrător
să fiu eu... Ideea tipografiei s-a reali-
zat parțial. Dintr-o clădire anexă a
înjghebat un spațiu larg unde au fost
aduse, în piese detașate, cîteva mașini
de tipar, mese, dulapuri cu literă,
vingalace improvizîndu-se și o mică
turnătorie pentru valurile de cîle...

Prietenii îl admirau pe tata care
gîndea mai departe, la un fel de
asociație a cîtorva scriitori care și-ar
fi putut împărți lucrările la firma
„Potigrafia Mărtișor”. Se făcuse și
planul unei reviste mici, pe dimen-
siunile Biletelor de papagal cu o apa-
riție săptămînală. A venit însă război-
ul. Au căzut bombe. Tipografia, ca
și casa, a fost zgîlțită pînă la temelii...
Tata, după scrierea articolelor închinate
cu pamfletul „Baroane”, fusese trimis
la lagărul detinuților politici din
Tirgu-Jiu. Reîntors, el nu a încetat
să gîndească la întemeierea, în Mărtișor,
a unei vetre puternice de cărți-
rari. Întreținerea și o asociere gospo-
dărească de scriitori, fiind gata să ofere
împreună cu mama și umilele noastre
cunoștințe de copil, tot sprijinul
pentru alcătuit o grădina cu flori,
copaci și animale pe lângă casă. O
clocitoare mecanică, păstrată în pod,
ar fi dat puțin necesari pentru toată
lumea. Lăptarii din Popești-Leordeni
ar fi aprovizionat zilnic cu produsele
lor proaspete tinerete gospodărie...
Vîntului din fața casei ar fi fost locul de
întîlnire zilnică a gospodinelor și
gospodariilor, scriitorii și artiștii. Tîna-
rul poet, purtător și al unei frumoase
pene picturale, Radu Boureanu, chiar
cuteierase cu mine de braț străzile
mahalalei noastre, căutînd o căsuță
albă cu flori și cu ferestrele scăldate
în azur...

Proiectul s-ar fi împlinit mai ales că
locul vecin intrase în parcelare. Reu-
șise tata să convingă și primăria
Capitaliei să croiască o arteră largă de
comunicație cu orașul: a fost tăiată
astfel în deal și asfaltată, Calea
Văcărești care trebuia să se întredere
cu alta serpuțită pe coama dealului.

Tata voia, dar timpurile n-au fost
favorabile, să creze prin tipografie,
prin această asociație de scriitori-
gospodari, un miez de efervescentă
nouă pentru intelectualitatea tînără
sau mai vîrstnică, nu în sens de școală
sau cenaclu, ci sub aspectul însușite-

tirilor multiple ale omului de talent
în mijlocul unei grădini, a unui uni-
vers propriu unde să se poată realiza
nestingherit.

Pe vremea cînd se pregătea Societa-
tea Scriitorilor, participa la lucrările
de constituire și Argezi, alături de
Rebreanu, Ludovic Dăuș, Dem. Teodo-
rescu și alții. Argezi vedea un sediu
gospodăresc al acestei Societăți în
Mărtișor și nu în centrul de cafenele,
redacții improvizate și culisele din
București. Cîțiva dintre membrii so-
cietății erau de acord. Crezînd într-o
obște scriitoricească alcătuită nu pe
interese meschine și aventură, el vedea
născîndu-se în Mărtișor un fel
de cătun al poeziei, o gospodărie mare
a tuturor aceluia cărora le surdău
muzele și le dădeau șles artele.

Mi-amîntesc de N. D. Cocea, care
sînd odată sub vișini, regreta că nu
avea și el, pe alături, un colțșor de
iarbă, aderînd la ideea comunității
scriitoricești propuse. Octavian Goga
alimenta năzuințele gospodărești ale
Mărtișorului, socotînd că ar fi putut
deveni chiar o fermă productivă, după
unele experiențe gospodărești între-
prinse de el pe la Ciucea. Împreună
s-au plimbat prin grădina, poetul ar-
delean expunîndu-și rezultatele obțu-
nute. Mama și tata au făcut anul următor
o imensă crescătorie de păsări albe
și curceni, pe care însă le-a secerat
în cîteva zile, după ce crescuseră mari,
ciuma păsărească...

Sedeau sub aceiași arbori, fugiți de
canicula orașului, deseori Galaction
Demetrius ori pictorul Sirato, întîrzi-
nînd pînă la miezul nopții între tran-
dăfiri, crăite și circumfrazee. Camil
Rescu își propusese niște studii de
secole în Mărtișor, după cum Felix
Aderca și alți prieteni gazetari, plă-
nuiseră să zugrăvească în scris niște
momente de viață și poezie ale Mărtișorului... Una dintre interesantele vi-
zite și discuții purtate pe sub căși,
în acea epocă, a fost a abatelui Baral,
un om de fină inteligență, care-l pro-
pusese lui tata că scrie, pe românește,
viața apostolului Pavel. Ideea i-a plă-
cut mai ales lui tata, că-l socotea pe
apostolul Pavel un mare cărturar și
un scriitor cu multe subtilități. Se și
apucase de lucru cam prin timpul
războiului, sînd în chioscul de pază
de lângă poartă, apoi ceva mai tîrziu
a reluat lucrul fără să-l fi terminat.
Dacă se vor mai găsi cîndva ceva
manuscrite din vîrfurile arse în di-
verse timpuri, ele vor putea fi citite.

Azi, cînd mestrii fără aripi de sîm-
driță repară Mărtișorul, ne întoarcem
cu inima și gîndul la vremurile cînd
aci se întîlneau prietenii de vîrstă
apropiate și mai tinerii care-sî amîn-
tosc, desigur și acum, de prisacă, de
iezi, de grădini, de poezie, de marea
gospodărie și inimii gospodărie care
au trăit sub semnul dragostei curate
peste 30 de ani în Mărtișor, năzînd
împreună la niște idealuri care s-au
împlinit în parte. Rămîne să ne stră-
duim, acum cînd Mărtișorul se pregă-
tește să devină nu numai oglinda unei
vieți și izvorul, reîmprespătat, al unor
vise și certitudini, să reîmplinim în
mic și în mare, nuante și aspecte risi-
pitate, fără voină, prin timp și eveni-
mente...

BARUȚU T. ARGHEZI

ROBERT MERLE despre un nou gen de roman: „politica-ficțiune”

ANDRÉ JACQUEMIN

„Corinne”

Redacția: În prefața ultimului dvs. roman, vă întrebați asupra definiției care s-ar potrivea mai bine acestei opere: roman de anticipare, știință-ficțiune, politică-ficțiune. Credem că s-ar putea spune despre un animal două de *raison* că deși el este toate acestea la un loc și mai ales o carte admirabilă, poate de asemeni să fie socotit și ca un roman filozofic de cea mai bună tradiție voltairiană.

Robert Merle: Da. Este cu siguranță și un roman filozofic. Nu pentru că filozofia ar fi explicită în text, ci pentru că ea este implicită în acțiune, pentru că este vorba aici de ceea ce va putea voi o societate cind delinții vor începe să vorbească. Punctul de plecare al romanului meu este bazat pe momentul în care savanții americani reușesc să vorbească delinților, fie că îi învață engleza, fie pentru că ei învață limba delinților, și reușesc să stea de vorbă cu ei în delfină. Și precizez că nu este vorba decît de o anticipare, de un număr foarte mic de ani; tot ce spun în legătură cu experiențele cu delinții, în prima parte a cărții, este riguros adevărat din punct de vedere științific: aceste experiențe au cu adevărat loc și se desfășoară așa cum le descriu. Numai în partea a doua fac anticipare.

Red.: Vreți să spuneți că la ora actuală delinții sînt în stare să pronunțe monosilabe?

R.M.: Exact. Ei pronunță monosilabe, dar nu pronunță încă propoziții. Etapa esențială, progresul decisiv, va fi realizat de această trecere de la cuvînt la propoziție: din clipa aceea ei vor fi cu adevărat pe drumul limbajului articulat. Omul va putea atunci ușor să comunice cu delinții, fie că aceștia vor stăpîni limba omului, fie că savantul va putea întrebuința delinții care este un limbaj șuierat. Lucrările actuale urmăresc aceste două scopuri.

Red.: Dar partea emoționantă a cărții dvs. tratează despre utilitatea pe care omul o va da acestei științe, despre posibilitatea de a comunica cu delinții. Și aceasta ține tot de documentație sau ficțiune?

R.M.: Faceți aluzie, desigur, la utilizarea posibilității de a comunica cu delinții în scopuri militare. Nu. Nici aceasta nu este invenție. Aceasta este din nenorocire adevărat. Toate stațiile experimentale în care se studiază viața delinților, aparțin marinei. De altfel, nu cred că dezvălui un secret, mărturisind că și în Franța se află o bază pentru delinți și că aceasta este condusă de Marina națională.

În fond este atît de zădărnici ca aceste animale. Cunoșterea pentru bunătațe și blîndețe lor, să fie crescute pentru a fi folosite tocmai în scopuri belice: războiul submarin.

Red.: Romanul dvs. este construit pe marginea lucrărilor unui savant în viața lui în preajma delinților. Și dacă acest roman este, cum spuneam adineauri, o realizare, acest lucru se datorează faptului că dincolo de istoria fascinantă a animalelor este Omul: privit, înțeles, în toată dimensiunea lui și confruntat cu toate problemele vieții contemporane. Or, în anii 70. epocă în care se situează acțiunea romanului dvs., situația acestui Om, în cazul de față un savant, pare să fie alarmantă.

R.M.: Este alarmant faptul că savantul nu poate să lucreze singur, în izolare. El are nevoie de bani și devine tribut ar statului, depinzînd de un comanditar, ale cărui scopuri nu sînt totdeauna identice cu ale sale. În romanul meu, profesorul Sévillia este un om care iubește mult delinții și el are cu ei relații aproape părintești, extreme de puternice. Ceea ce-l interesează este de a ajunge pînă la limbajul articulat, făcînd să vorbească o specie animală. Dar din nenorocire pentru statul care-l întrebuințează, pentru statul american ceea ce contează este puterea: cunoașterea aceasta înseamnă putere. Trebuie deci folosit savantul chiar împotriva dorințelor sale cele mai întîme.

Prof. Sévillia este pe punctul de a face un progres hotărîtor în știință și acest progres va fi pus în slujba apărării naționale. Exact ceea ce se întîmplă profesorului Oppenheimer. Ca și el în timpul în care lucra la Los Alamos la Bomba A. personajul meu va fi supus unei continue supravegheri a

Numele lui Robert Merle, autor foarte cunoscut la noi în țară, ocupă de mai multe săptămîni prima pagină a tuturor revistelor franceze datorită recentei sale cărți: *Un animal doué de raison*. Născut la Tebessa, în Alger, în 1908, el deține pe rînd licența în filozofie, profesor-agregat de engleză și doctor în litere cu o teză despre Oscar Wilde. Robert Merle s-a impus de la primul său roman: „Weekend la Zuycoote” (Premiul Goncourt 1949) după care s-a turnat și filmul de succes care a rulat și pe ecranele noastre. Apoi „Moartea e meseria mea” (1953) și care s-a bucurat de succes și la noi în țară. Abia în 1962 revine la roman cu *L'île* după ce-și consacrase eșeurile lui Fidel Castro și lui Ben Bella și i se publicaseră în afară de numeroase traduceri și două volume de „Teatrul”.

Ultimul său roman: „Un animal doué de raison”, (Editura Gallimard), este o operă de imaginație și chiar de anticipare, dar bazindu-se în întregime pe cele mai serioase date ale științei în legătură cu cetologia.

„Un animal doué de raison” este în același timp o mărturie, un rechizitoriu și mai ales un semnal de alarmă. Oricare ar fi apartenența acestei cărți: știință, ficțiune, politică-ficțiune sau posesivă filozofică — important nu este s-o clasificăm, ci faptul că această operă, fie prin tema ei, fie prin felul în care este scrisă, aparține unei dintre cele mai complete încercări literare din ultimul timp.

Acțiunea acestui roman se situează între anii 1970-73, dar din punct de vedere politic și economic, acest univers de anticipație este replica exactă a universului nostru, supus aceluiași apăsător, hîndăcapat de aceeași neliniște. Un singur fapt nou și remarcabil pare să se fi produs: cercetările în legătură cu delinții au făcut progrese uimitoare. Într-un laborator american, un savant a ajuns nu numai să comunice cu cei doi delfini ai săi printr-un limbaj șuierat, ci și să-i facă să vorbească engleză. Deci, pe primul plan se găsesc Pa și Bi, perechea de delfini; noi aflăm în legătură cu aceste animale „dotate cu rațiune” lucruri fascinante și în același timp deosebit de tulburătoare: în anul 1971, presupune romancierul, ei vor putea vorbi ca și oamenii. Vor mai fi și atunci considerate animale? Nu va trebui atunci să înțelegem că au și suflet? Pentru Ministerul Apărării delinții au, înainte de toate, o valoare strategică. Fiind purtătorii unui sonar (aparatură de detectare a sunetelor pentru reperearea submarinelor), devin implicit o forță atît de mare încît toate instrumentele analoge, fabricate pînă acum de om se dovedesc a fi derizorii. Prin urmare, destul delințului va fi dinainte pe cît de drăgăst, el cu patula mîinii, va detecta submarinul, va putea să așeze o mînd pe carcasa lor și pentru că știe să vorbească, va fi o joacă de copil, să-l învețe chiar tactica războiului cel mai crîncen. Dar delințul este un animal iubitor și drăgăst, pentru care omul este un prieten; se cu lăsa oare folosit pentru asemenea scopuri? Este una dintre întrebările lui Robert Merle care vede în acest manifest acatonic, un simbol al nerînorației și al năvălirii, personificarea blîndeții și a glumei, greu de împăcat cu cerințele și cu supralicitarea unui super-armament. Dar marea romancier se înfițează nu numai în obiceiurile delinților. Dincolo de intimitatea cu cetaceele este Omul și comportamentul său privit în raport cu societatea americană actuală, cu cetățenii ei stăpîniți de frică, cu cercetătorii ei științifici mereu hîrtuiți cu serviciile ei de spionaj care, inexplicabil sînt antrenate în cea mai îndrîjnită concurență. Și mai ales este vorba în acest roman de întreaga noastră planetă, de omenirea ei mereu la pîndă, continuu amenințată de un nou război mondial, zăpăcită și terorizată.

Scriind această operă strălucitoare și-a proiectat acțiunea romanului său în viitor tocmai pentru a se face și mai bine înțeles de contemporanii lui.

Originală, pasionantă, tulburătoare, caldă, plînd de tendințe dar și de întrebări răscolitoare, actuale, ultima carte a lui Robert Merle este una din cele mai bune cărți apărute în primele luni ale anului 1968 în Franța.

poliției. Viața sa particulară este disecată, conversațiile sale cenzurate, chiar și iubirile sale. Totul este supravegheat, analizat, studiat de oameni care spionează care caută să știe dacă este întotdeauna loial nu în raport cu țara sa, ci doar în ceea ce privește scopurile pe care le urmărește anumite agenții secrete din țara sa.

Prof. Sévillia, de exemplu, aparține unei societăți expansioniste, o societate care are nevoie de arme și de mijloace noi de forță și dominare. În acest caz savantul se găsește nepuțințios în fața tuturor voitorilor care converg către violență, către război. Fără voița sa, scopul nobil pe care-l urmărește se transformă într-un scop periculos. Totuși cartea mea a fost scrisă cu optimism, pentru că la sfîrșit, delinții se revoltă împotriva a ceea ce sînt obligați să facă și vor reveni la savant pentru a-i povesti la ce-au fost întrebuințați. Ei vor refuza deci contrar așteptărilor să continue experiențele războinice; datorită înțelegerii adînci, care există între delfin și savant, un al treilea război mondial va putea fi în sfîrșit evitat.

Acesta este în linii mari și sfîrșitul cărții mele. Pentru că eu prefer să nu dezvăliu aici toate amănuntele acestor peripecii.

Red.: Observăm că dincolo de istoria delinților și a savantului se găsește în romanul dvs. o critică severă a societății americane, care apare ca o societate condiționată de groază. De unde isvorăște această teamă?

R.M.: Este teama de propria putere. Este frica mai ales de puterea extraordinară pe care o deține președintele Statelor Unite, care este practic singurul în stare să declanșeze de azi pe mine un război atomic în caz de urgență. Dar urgența, bineînțeles numai el o poate aprecia. Plecînd de la acest adevăr s-a născut de curînd un gen de roman, numit romanul de politică-ficțiune, în care de ex.: se presupune că președintele S.U.A. a devenit nebun, în timp ce a fost răpit de niște generali fasciști care i se substituie și care declanșează în locul lui acest război monstruos. S-ar părea că S.U.A. — departe de a fi liniște datorită puterii extraordinare care este puterea lor — dimpotrivă se tem de aceasta. În cartea mea se găsește această neliniște, dar ea este văzută din alt punct de vedere, pentru că eu sînt european, căci și mie îmi este frică de această putere nemăsurată și de întrebuințarea care i s-ar putea da. Aici, fără îndoială, este unul din sensurile romanului meu.

Red.: Cunoașteți țara noastră?

R.M.: În România am fost o singură dată, acum cinci-sprezece ani, cînd s-a publicat acolo traducerea cărții mele „La mort est mon métier”. Și ce-am admirat în clipa aceea, au fost două lucruri care m-au izbit puternic: Mai întîi arhitectura care mi-a părut a fi una din cele mai originale din sfera noilor căutări arhitecturale, mai ales în răsăritul Europei. Apoi teatrul. Păstrez o amintire deosebită a unor spectacole românești pe care le-am vizionat, și în special a unei reprezentanții cu „Le mariage de Figaro” realizată cu o înflăcărare și o tinerete de neuitat.

Red.: Ați mai păstrat legătura cu România?

R.M.: Da, mai ales, cu studenții români. Sînt nemurămîrii cei care studiază opera mea la dvs. în țară. Ei îmi scriu și în felul acesta s-a stabilit o corespondență care îmi este deosebit de prețioasă.

Red.: V-ar plăcea să vedeți România?

R.M.: Fără îndoială. Deși anul acesta mi-ar fi imposibil, în viitor poate...

Red.: Trebuie să știți că există o preocupare din partea Editurii pentru literatură universală din țara noastră chiar pentru traducerea ultimei dvs. cărți „Un animal doué de raison”.

R.M.: Acest lucru nu ne poate face decît o deosebită plăcere; pentru fiecare în parte: autor, traducător și mai ales, vreau să sper: cititor.

CELLA MINART
LIANA ANGHEL

Lirică franceză

LAURENT KARREY
PEISAJ CITADIN

Cunosc tristețea-n propriu-i ou și carapacea degetelor ei și ceacănele vinete ale orașului sub brațu-i îndoit și zidurile ruginite și trupurile-nevoitate, sistemele-necărate cu ueluri, viatul ca o pirogă-n sarea ei, orașul de METAL în creuzetul cărnii, orașul stigmatat sub unghii și arama de la subsuara fecioarelor și untdelemnul ei fierbinte.

ORAȘUL

Am formele unui oraș în care templul și zidurile-alcătuiesc o priză fără sunete exprimînd doar un automatism în care-a muri e egal cu a-și așeza ceafa pe marginea ferestrei, în care tutunul tare potolește gesturile, pîntecul femeilor pecețuit de un înalt număr fiind punctul nevalgic al cetății și palmele migdale uleioase (dar cine poate fugi din carierele de iod și de argilă ca niște decorații nemîșcate?)

În românește de AL. B. KISELEFF

ANDRÉ FRENAUD
LITANII ADVERSE

E scînteierea apelor adînci
Era un spălător fără pecete.

E pecetea legilor pierdute,
E oglinda cui se va lvi.

E alunecarea pămînturilor moi,
E un cloncănit ce se aude-n lună.

E fortăreața interzisă,
E garnizoana răzvrătită.

E vad cînd se revarsă miezul nopții,
E pînda încordată, sînt cali ei speriați.

E brazda ce se-nalță în văzduh, e ciocirîia
E urcușul sprijinit de noaptea.

E cheia ce dospește în cuvinte,
E mormîntu-mpodobit pe-aproape.
E strelnul care ne-nseamnă.

E partea ce se-mperechiează,
E dușmanul înarmat de ruine.

E întunericul ce prinde viața,
E abisul răspîndind lumină.

E aurora care, strălucind, se trece,
E-o întăritură ce-a dat greș.

Vă spun eu: „E-un talisman.
O prefăcătorie.

Nimic nu e.

22—26 martie 1965

ANDRÉ BRETON
NE — URMĂRIRE

Artă a zilelor artă a nopților
Balanța rînilor cu numele Iertare
Balanță roșie și sensibilă la greutatea unui zbor de pasăre
Cînd călărețele cu gîtl de zăpadă miîinele goale
Își zoresc carețele de abur prin împrejmuriri
Acestă balanță neînțecat zmintă eu o vîd
Văd pasărea ibis cu bunele ei maniere
Cum se întoarce din eleșteul închis în inima mea
Rotile visului vrăjesc strălucitoarele făgașuri
Ce sus de tot se-nalță din gîtucul rochiilor lor
Și uimirea sare îcî-dincolo pe de-asupra mării
Du-te autovra mea neprețuită nu uita nimic din viața mea
La trandafirii aștia care urcă din fîntînile oglinzilor
La bălăile tuturor genelor
Ia pînă la bălăile care sprijină pașii celor ce sar coarda și ai picăturilor de apă

Artă a zilelor artă a nopților
Stau la fereastră departe într-o cetate plină de groază
Afară bărbați cu pălărie clac trec unul după altul la distanțe egale
Asemeni ploilor pe care le iubeam
Atunci cînd se făcea atita de frumos
„La furia lui Dumnezeu” e numele tavernei în care-am intrat ieri
Scrise pe fațada albă cu litere mai palide
Dar femeile — de mare care-alunecă pe dincolo de geamuri
Sînt prea ferice spre a ști ce-i frica
Aici niciodată trupuri doar asasinat fără probe
Niciodată cerul numai liniștea
Niciodată libertatea decît pentru libertate.

(Din „Revolverul cu pîrul alb” 1932)

În românește de BEN. CORLACIU

CÎNTECE NEGRE

Literatura neagră aduce azi în patrimoniul culturii valori de un caracter cu totul special, pe un fond comun, accente artistice cu un specific nebănuit. Problema rasială a Statelor Unite ale Americii, care în procesul lent și complicat al istoriei nu și-a găsit încă rezolvare, e firesc să răsune nu numai în proteste și revendicări, ci și în artă. Nu ne mai gîsim în fața bunului unchi Tom, fericit pe atunci că stăpînul l-a eliberat, ci în fața nepoșilor și strănepoșilor săi, care încearcă să-și găsească o încadrare firescă în lumea în care trăiesc. Sub acest aspect, principala preocupare a oamnelor de culoare constituie căutarea aceluia loc în societatea contemporană.

Claude Brown, scriitorul din Harlem, descrie în operele sale viața din ghetourile negre, mîzere, lipsite uneori chiar de o farmacie sau de o simplă sală de cinematograf, cit și de școli suficiente pentru a cuprinde puzderia de copii rămași în voia străzilor. Mîhnirea și adesea deznădejdea străbat filele cărților sale, înfățișînd nepuțința negrului de rînd de a ajunge la o școală de calificare — costisitoare și greu accesibilă — pentru a obține o muncă mai bine retribuită. Spre deosebire de Claude Brown, Ralph Ellison dezbate în romanele sale problema intelectualului negru american. Într-una din aceste cărți (The Invisible Man, 1952), eroul este un intelectual negru, crescut în școlile albilor și participînd intens la cultura lor. Drama începe atunci cînd acest om se desprinde de obiceiurile și mentalitatea neagră, dobîndînd o personalitate nouă în societatea albilor, în care a crescut, fără ca această societate să fie pregătută să-l adopte și să-l integreze. Dezrădăcinat astfel, se simte ca un om invizibil, inexistent, lupfînd pentru a deveni din nou „cineva”, din nou „vizibil”, cu un loc al său, într-o lume care să-l accepte și să-l înțeleagă. „Cine sînt?” își pune eroul întrebarea. Pierderea identității îl conduce la experiențele cele mai cumplite, mai dureroase și nebănuite

de crude, la pierderea încrederei în om și la constatarea ireductibilei dușmăni rasiiale. Dacă autorul încearcă în final să întrevadă totuși o posibilă aplanare a conflictului, morală publică americană, împotriva căreia se duce lupta, îi

acoperiș e cerul și singurul adăpost o margine de șosea, un colț întunecat sub un pod. În această hoinăreală jalnică, omul își povestește viața într-un cîntec, al cărui refren, ca niciodată n-a fost iubit de vreo fată, răsună ca o sfîșiere.

de a oglii poziția socială a negrilor americani: „O mare parte a forței mișcării noastre de eliberare — scrie Martin Luther King — se datorează muzicii. Prin ritmul ei puternic, ea ne-a întărit în momente cînd curajul începea

dacă dreptul lor de a fi oameni ar fi fost egal cu al celor pe placul cărora se căznesă să fie”, cum afirmă dramaturgul negru Le Roi Jones.

Olandezul (The Dutchman, 1965), este poate una dintre cele mai puternice creații din literatura neagră — drama într-un act a lui Le Roi Jones. Piesa a fost publicată în mai multe ediții și jucată pe mai multe scene americane — prima oară la Chery Lane Theatre, New York. În piesa lui Le Roi Jones lupta dintre negru și alb e fîșîșă — dusă pînă la ultima ei consecință: uciderea negrului; adică, a unui anumit tip de negru: intelectualul. Așa cum e pusă problema de autor, soluții ar putea da numai moartea. În rechizitoriul amar și necruțitor, pe care-l face eroul drammei, societății care nu-l acceptă, răsună cumpînit de dureros întrebarea: „De ce nu le dați pace negrilor? Lăsați-i în pace, să-și cînte blestemele codificate împotriva voastră. Nu faceți greșeala de a le vorbi prea mult despre foloasele raționalismului occidental, sau despre marea moștenire a omului alb. Într-o zi, ei ar putea să vă înțeleagă și chiar să vă creadă. Atunci cînd vor deveni oameni erecți, occidentali, cu ochii îndreptați spre vicii pure tari, folositoare, sobri și întregi la minte, ar putea să vă suprimă pe baza unor explicații tot atît de raționale ca și ale voastre”.

Prin notele ei de un realism nîmic din nostalgia meloape cu accente melancolice și luminoase, a cîntecelor negre de demult. Și, spre deosebire de altele, opera aceasta pare mai degrabă o alarmă, dar o alarmă dată în mod egal tuturor. Arta, cum e și firesc, reflectă adesea mai pregnant și mai tangibil procesele cu substraturi adînci: de data aceasta, lucrările amintite dezvăluie anumite aspecte dintr-o perioadă de frîmțiri ce caracterizează și conturează arta neagră contemporană.

PETRONELA
NEGOȘANU

POPA VALENTIN

„Lungă călătorie în noapte”

pare încă o fortăreață inexpugnabilă.

Un alt romancier de seamă, James Baldwin, ogîndește și el în opera sa condițiile grele de viață ale negrilor. Într-una din ultimele sale cărți O altă patrie (Another Country, 1963), apare totuși — peste fundalul ei sumbru — o licărire de speranță, de încredere în om, în cinstea și în puritatea lui, care ar putea conduce la descălețarea atît a negrilor, cit și a albilor.

Dezrădăcinați spiritual, negrii au fost dezrădăcinați și în realitate, prin reconversia rurală, obligați să-și caute adăpost fie în ghetourile marilor metropole, fie să rămînați niște vagabonzi triști și resemnați, ca unul din eroii lui Jack Kerouac, din Rumbling Blues, (1959), al cărui singur

Tot atît de impresionant e și viața lui Spook Collins, descrisă de Charles Beaumont în Black Country (Țara neagră, 1959), nucele considerată de criticul american Ray Russell ca una dintre cele mai memorabile, și pentru multă vreme prototipul prozei ce s-ar scrie despre muzica de jazz sau blues. Și aici, eroul își cîntă în accente emoționante și cu neprevăzute sonorități viața din Țara neagră, pe care a părăsit-o.

Pentru a înțelege ce înseamnă pentru negri jazzul și bluesul, reproducem cuvintele regretatului Martin Luther King, prin care prefața cartea lui Theo Lehman Blues and trouble (R.D.G., 1966) — atît o istorie a jazzului și bluesului, cu biografiile celor mai de seamă interpreti negri, cit și o încercare

să sovăie. Cînd sufletul a oboșit, ea, prin armoniile ei bogate, ne-a redat liniștea”. Și, fiindcă amintim de biografia marilor interpreți de muzică neagră, menționăm și pe cea a lui Bird, scrisă de Richard Gehman și Robert George Reissner. Bird, tot atît de acasă în săliile luminoase ca și în vîgăunile din Harlem, a procedat asemenea lui Pablo Picasso, care după ce a ajuns să fie pe placul academicienilor, a început să împrație pe pînze, în brazde sălbatice și forme amoroze, fețe, trupuri și culori. Dar, atît Bird, cit și Bessie Smith sau Charlie Parker — a căru muzică e o izbucnire de veselie și ură, transpusă dintr-un proces abstract, misterios, totuși explicabil — „n-ar fi fost obligați să-și contorsioneze, să-și stîlicească muzica,

Din „Cartea Albă”

Oscar Lemnaru

Sînt unii oameni care își chealăsele virtuțile artistice în viața de toate zilele. Oscar Lemnaru era dintre aceștia. Realizările sale artistice s-au concretizat într-un volum de nuvele, încoale, a publicat numeroase notițe în presa dinică, cu spirituale observații critice — uneori corozive — privind pe cutare sau cutare confrate de breasă. În conversație, era deseori scilpior (un meșter cîntărend cu atenție sunetele care intră în compoziția cuvintelor, sau iluminat de o intuiție a momentului). Zilele bătoare, Atunci își putea desfășura, în cadrul unor lungi discuții, toate virtuțile sale de narator. Cuvintele sale de spirit sînt nenumărate. Unele, simple calambururi, altele constituie mici satire pline de efect.

Aflîndu-se într-un corc de scriitori, unde se vorbea despre Camil Petrescu, cineva și-a exprimat regretul că acesta e surd. Atunci Lemnaru s-a ridicat repede de pe scaun, și a spus: „Nu, nu e surd, ci absurd!”

Era pe vremea cînd Camil Petrescu folosea un mic amplificator de sunete, prevăzut cu un microfon portativ, pe care îl ținea cu mîna, lipit de ureche. Într-o reuniune feminină, făcînd cerc în jurul lui Camil, Lemnaru s-a apropiat de el și l-a întrebat, cu prefăcută curiozitate: „Imi dai voie, primdeți cu el și peșterile străine?”

Reținuse o sumă de întîmplări hazlii, pe care le reproducea cu real talent. St. Antim, gasetar binecunoscut — a scris și o carte de cosmologie politică — era un om original, supus unor anapășări inactivice. La redacția revistei pe care o conducea — în care lucra și Lemnaru — a venit într-o zi un gazetar păgubos, cărăia Antim îi făgăduie să-i publice un articol. Antim scria la o masă, și a răspuns la salut fără să-și ridice ochii. Noul venit, după un timp de tăcere, l-a amintit lui Antim făgăduiala făcută. — „Dă-mi articolul”, a răspuns Antim. — „Îl pot scrie de îndată”, s-a grăbit să răspundă soarelui. — „Potim”, a spus Antim, și-a lăsat cîteva foi de hîrtie și un toc. După un timp, autorul l-a adus articolul și l-a așezat pe masă. — „Ce e asta?”, a întrebat Antim. — „Articolul”, a răspuns gazetarul. — „A, da, da”, a spus Antim parcă treziți dintr-un vis, și intreruptindu-se din lucrul, năruindu-și ochii mîcar ochii asupra celor scrise a luat toate de hîrtie le-a rupt în bucăți, și, făcîndu-le cocoloș, le-a aruncat în coșul de sub masă, spre stupefacția autorului!

Lemnaru era redactor la ziarul „Facia”, sub direcțoratul lui Ion Vlăscu. Într-o bună zi, s-a dus la N. Iorga, să-l ceară un interviu. Marele istoric l-a primit în biroul său de lucru din Șoseaua Băneșilor. După primul refuz de a se lăsa interviuat, a cedat insistențelor reporterului. — Privindu-l în mod atent, l-a spus la un moment dat lui Lemnaru: „Domnule, ești ture?” — „Nu, domnule profesor, nu sînt ture”, a răspuns Lemnaru. — „Dar atunci, ce ești?”, a întrebat N. Iorga. — „Domnule profesor, sînt Evreu, din țară și mamă Evreică”, a răspuns Lemnaru. — „Se poate” a replicat profesorul. „dar d-ta ești ture, pentru că surcul nu oată!”

Fugit de acasă, ca elev de liceu — tatăl său voia ca tot dinadimul să-l facă ucenic în privălia sa de vopsele, din Brăila — Lemnaru fusese o vreme de lucru în București, frecventînd cafenele literare și colaborează din când în când la ziar și reviste.

Vera dormea undeva aproape, deseori pe o bancă din grădina Cișmei. Într-o dimineață, după o noapte de neapăte, călîndu-și prin burzurnă, a dat peste o monedă de 5 bani. Speranța l-a făcut să regaste la câmpărire unde oare: a luat „Universul” și a cercetat cu atenție „mica publicitate”, unde a rămas vîntor în fața unui anunț în care un corespondent „descrie de cultură înaltă cîteva un îndrumător competent în domeniul filosofiei.”

Repede, s-a dus la adresa înnotată.

A găsit acolo un tînr elegant și bine intenționat, cu care a stat de vorbă cîteva minute.

La un moment dat, găsind pe masă un mic tratat de istoria filosofiei — o lucrare de vulgarizare binecunoscută — Lemnaru a prepus gîndul să glăvescă la se înse al narațiunii și așezat semnalul din care nu ocoli lăsa din carte. Glăvescîndu-se, Lemnaru s-a executat: afirmația sa era exactă!

Tînrul amator de filozofie l-a angajat pe Lemnaru, în buncă pentru materiale (fără l-au permis să-și rennoască garderoba), și lecțiile sa erau cu regularitate cîteva luni, spre satisfacția celor două părți.

Într-o bună zi, elevul filosof — cașter la o bancă din Bucaresti — l-a angajat pe Lemnaru ca să lăsa cîteva zile.

Nu peste mult timp Lemnaru a putut citi în gasetă de dimineață că elevul său delapidase casieria băncii, și fugise peste graniță!

AL. ROSETTI

IMAGINEA LUMII ȘI TIMPUL INTERIOR

Fenomenu literar contemporan este caracterizat în deosebi prin metamorfoza structurilor epice consacrate. Desprinderea de tradiție, refuzul de a urma vechile tipare ale narațiunii așa zise clasice au provocat și stîrnesc în continuare reacții iritate, opacități categorice. Dacă indispozițiile decurg din respectul vechilor modalități de comunicare faptul este mai puțin grav; cînd avem însă de-a face cu încercarea de a eluda sporul noilor experiențe sau cuvînt că acestea sînt neevabile și revine imperios criticii literare sarcina de-a lătmurta. De a întreprinde pentru a sprijini căutările la care asistăm cîi și pentru a orienta lectura potrivit cerințelor receptării adecvate a semnificațiilor propuse.

Modificările ce survin în evoluția genului epic și, mai ales a romanului evidențiază cît de mult crește astăzi rolul tehnic, cît de acut angajează această mecanismul intern al operei și, în același timp, cît de mult depășesc criteriile formale granita expresiei nude. Dacă în epica tradițională construcția determina, prin extensiune, expresia, plasticitatea comunicării — acum expresia decide construcția. De unde și obligativitatea estetică pentru cititor de a fi mai prevenit decît înainte, căci abandonul unor uzanțe îndătinute îi găsese nepăgăbită cîndodată și pe specialist, dar mite pe diletan! În fine, încă un argument pentru a trece la studiul unor dintre încercările celor mai puțin introduse modalități narative.

O primă constatare în cercetarea pe care o întreprindem are în vedere împrejurarea că promotorul încercării să mai „reproducă” lumea, să ne ofere fotografia ei. Decisiv în viziunea actuală este mișcarea evenimentelor epice și nu mișcarea evenimentelor istorice, exteriorizate unor epichului pur. De unde decurge un postulat estetic, demn de cel mai viu interes, potrivit căruia reflectarea face într-o măsură tot mai vizibilă toc tendința de a recrea realitatea într-un acord depîn cu reprezentările intime ale scriitorului. Relația între din sfera geometrică a relației concordante dintre timp și spațiu, dintre biografie și epică.

Și lătmurte ajung la problema ce ne preocupă cea a raportului dintre imaginea lumii și timpul interior, problema fundamentală în epica modernă.

Într-o lucrare de mare ecou teoretic Georg Lukacs (De teoria des romanu. Ein geschichtliche philologische Versuch über die Formen der grossen Epik. Berlin, Paul Cassirer, 1930 170 p.) sustine că acum patru decenii necesitatea de a reconsidera dimensiunile romanescă dependent de coordonata temporală (mediu ambiant, interacțiunea factorilor exteriori) în favoarea unei întoarceri spre adevărul epichului (Munroce a omului. Folosul ar fi de substantă). Ass cum s-a văzut în atîtea din lucrările ce rețin atenția — și ale căror autori (Joyce, Lawrence Durrell, Virginia Wolf, Claude Simon s.a.) surprind o lume supusă convulsii — impresiunea puternic tomată: atîdinea de a revela a construcției polifonice asimetrice, cu valente încă vacante pentru tot ce n-a fost pe deplin explorat în aventura existențială și în capricioasă și plursă rădăcine a memoriei prin labirintul impresiilor acumulate în timp. Ecata individualității, trav alerată prin cășce cultivate dintr-o literatură simplă are nevoie — desigur în măsura în care este vorba de acte creatoare nu de mimetice acomodări la dispozițiile momentului — de valoare contribuție a rememoriilor, a însoțirilor spre faze consumate dar care consumă încă în sensibilitatea trează a prezentului. Acestei esență distig prin întoarcerile surprinzătoare în contemporaneitate, prin continuitatea unor demersuri ca și prin păstrarea, de la caz la caz, a farmecului enigmatic cînd liniile intrigi nu se suprapun ci se pierd iar logica subiectului se supune subiectivității povestitorului.

Trecerea de la sinteză social-istorice la romanul cu desfășurare nelinieră ridică sîmdeia de probleme. Cea mai dezbătută, mai controversată este pulverizarea cursului transparent al narației în beneficiul deconologiei. Construcția epică nu mai prograsează succesiv, ea admite involuția, intruperia, răsturnările de planuri și, de ce nu? chiar degradarea narațiunii. Haosul aparent complică și mai mult ceea ce, inițial, decoperse discursul epic fragmentat.

Bruce Morissette nu greșea, cred, cînd pentru a defini termenul de deconologie vorbea de impactul vizivității fenomenologice cu conștientizarea psihologică. Ar fi, cu alte cuvînte, un proces invers celui practicat curent, care ar avea drept rezultat, cum susține criticul, „subțierea tentei umane de pe suprafața materiei neumane”. Deconologia este reclamată vital de rîmăcarea altor eroi literari; evocată pe drept în schema discontinuă, fără o logică imediată. De fapt, pentru scriitor și un obiect (evident sub controlul localității, alimntării, aplicat orbite, devine un poncif oarecare). Dar oare deconologia în domeniul de a deschide camp liber de circulație timpului interior, nu împiedică asupra obiectivității scriitorului? Fînd un act de autoritate estetică, nu primejduiește autenticitatea evocărilor, în măsura în care dă loc la abuzuri ale fluxului memoriei, la dirijări necontrolate ale comportamentului?

Șigur, e greu de făcut pronosticuri. Din ceea ce stăm înști,

procedul e vital fiindcă dacă „noul roman” de pildă neglijează factorul spectacular, exterior, convertind acțiunea într-un examen de conștiință, meritul deconologiei este acela de a înviora peisajul romanului, de a antrona la clarificarea diemelor văzute în reflexul lor biografic (de pildă alternarea între ferice și tenebros). Deconologia înroștește poligonal structuri compoziționale, admite paralelismul și simultaneitatea, îmblînd deci timpul revoluționar cu cel immanent, elimînd și întregeste. Deconologia este, asadar, mișcarea, oglindirea dinamismului existenței. Încît nu fără teme Bruce Morissette stăbăia o deosebire capitală între mișcarea exterioră (înțînă în romanul picareesc unde schimbarea de loc furtează decorul comediei sociale) și cea din romanul modern care e o măsură a timpului și a duratei interioare.

Procesul e complex și Nathalie Sarraute stăbăia odată (vezi L'ere du soupcon, Gallimard, 1956, p. 139 și urm.) un inventar de mijloace spre a-l materializa: derivația onirică, fantasticul poetic, etc. Ar fi de adăugat că și inversarea cronologiei biologice este una din soluții. În acest caz, studiul „parametriilor” senzuali poate stuji adecvat obiectivului deconologiei.

Dacă am reținut această eventualitate a fost și pentru că s-a susținut că în romanul modern factorul pasional sau cel curat biologic este exclus atît din atîdinea scriitorului cît și — efect tehnic — din viața personajelor, din aria pe care ale o parcurg fizic și psihic. Este fără discuție inexact săr citarea lui Flaubert în acest context de-a dreptul aberantă. Se știe că mulți dintre romanierii contemporani îl revendică drept premergător. Au neîndoielnic motive personale, cît privește însă teza imposibilității flaubertiene, hotîrit că plătece tribut unei prejudecări. Goforita trebuie curmată. Era un emotiv dar nu-și trăda emolia. Si-apoi Flaubert n-a fost impenabil ci ostil intervenției vizibile a autorilor în universul piamului de ei. Abstras din viața prozică spre a fi prezent în operă (care îl obseda), Flaubert refuză să fig judecător. Se mulțumește cu virtutea lui: fanatismul observației. Detestă amestecul în jocul intern al romanului; plin de pasiune pentru destinul creatiei sale și al indivizilor pe care îi închipuia lăa, mereu îngrijorat, pulsul realității. Prin această răsturnare paradoxală de funcțiuni romanesti, el a transformat conflictul epic într-o anchetă captivantă despre timpul interior și despre ravagiile lui. (Ce admirabil se potrivește cuvintele lui Lukacs: „Romanul este istoria căutării degradate a valorilor autentice într-o lume degradată”). Proust a mers mai departe și s-a întrebat intructiv realul romanesc este fidel și trebuie corelat cu realul obiectiv.

Ritmul interior apare fenomenologic capricios fiindcă în adîncul său fiecare om are alt calendar. Este prețioasă constatarea lui R. M. Aliberes (vezi „Metamorphoses du roman”, Paris, Albin Michel, 1966, p. 91). În lumina ei seelăm cît de bizar subiectiv și întînsă în trecut este orice diagramă cronologică mai ales la eroi cu problematică intelectuală, bîntuți de anxii și remușcări, de amintiri și regrete funeste. Exactitatea, poate că nu e virtutea unei atare optici; cu siguranță deconologia are însă meritul că ocolește standardezarea în sonodajul sufletec și că — prețioasă însușire — revelează fertil metamorfozele subconștientului, fuziunea dintre superficial și ezoteric, dintre trecător și etern.

HENRI ZALIS

Darie Magheru

Născut la 25 octombrie, 1923, în Brașov. Absolvent, în 1950, Institutul de teatru din Iași, după care este actor, pe rînd, la teatrele din Brașov, Ploiești, Arad, Botoșani, iarăși Brașov etc.

A debutat la vîrsta de 18 ani, în 1941, cu volumul de poeme Cu barda-n porți de veac. În 1957, a publicat la E.S.P.L.A. poemul dramatic în versuri „Nu, Meșterul Manole, remarcabil nu numai ca viziune teatrală a legendii mîntuitor Argeșului, dar și prin acceplia nouă, contemporană, dată dramei meșterului zidar, viziune ce face din Manole mai mult decît un artist dăruit cu totul creației sale, dar și un exponent al opoziției populare față de superstițiile religioase și față de votodul împiator. Caracter ce diferențiază pe Manole al lui D. Magheru de celelalte drame (Goga, Eftimiu, Blaga s.a.) cu aceeași temă.

Volumul de Poems apărut recent la Editura pentru literatură însumează versurile acestui poet parcominos.

F. MANOLE

CONST. OBĂRU

Elena Mătasă

Născută la 6 aprilie 1906 la Piatra Neamț. Studii: Facultatea de litere și filozofie din București. A fost consilier literar la Casa Școalelor și redactor la diverse reviste. A debutat în 1934 în Universul literar.

Diviu Rebreanu certifica talentul Elenei Mătasă, debutantă în 1938 (v. prefața la volumul Oropoșii), în a cărei proză respira aroma „pămîntului românesc din toate paginile, aspră, sălbatică, îmbătătoare”.

Prefeția lui Rebreanu s-a adeverit numai în parte, Elena Mătasă renunțînd ulterior la proza cu subiect direct social și, fără să opereze o mutație tematică se înscrie în altă sferă de modalități literare a literaturii pentru copii și tineret. Eu-mea „de la țară” a debutului răzbat, fără să mai aibă aceeași frecvență, și în cărțile ulterioare: Soare-răsare (1943), Semnele dușmanului (1947), Cartea prietenilor mei (1949), Nodul pămîntului (roman, 1949), Puiul de cerb (1950), Raza de lumină (1950), Zile de vară (1955), Mălina (1957) etc. Prin volumul Hora titanilor (1960 — colecția „Patria noastră”) autoarea s-a încercat în reportaj, predilectia și înclinațiile sale rămînd însă la povestire și legendă (Cîntecul Bistriței, 1961). A tradus cu finețe Povestile lui H. C. Andersen (1945).

EMIL MANU

Mehes György

Prozator cu vocație pentru literatura adresată copiilor și tineretului, traducător (a tradus și Caragiale) Mehes György (născut la Odorhei în 1916,

absolvent al Facultății de Drept din Cluj) s-a impus în ultimii ani și în dramaturgie, ca autor al unor comedii jucate pe scenele teatrelor maghiare din țară (Tirgu-Mures, Cluj, Timisoara). O bogată producție de romane pentru tineret, cum sînt Veró jeny (Soare torid, 1952), Kárpátok kincse (Cocoșava Carpaților, Buc. 1955), Szikra Fekő (1955), Gyemantecel (Ojei diamantini, 1956), Három fu meg egy idny (Treie bîntiri și o fată, Buc. 1960), Az a bizonyos Vitalitny (Acel asa-zis caz Vitalit, 1961), Kérruhások (Cei cu bluze albastre, 1962), numeroase povestiri, basme și povestii pentru copii, cuprinse în volumele Gyogyhermat Patkó (Păvălucă Boblerouk, 1954), Virágparaszó (Vrăjtorul florilor, Buc. 1967), Vildghires Miklos (Născuță cel vestit, Buc. 1958), Veronka (Buc. 1969), Utazás Norvittben (Călătorie în Norvegia, povestii hazlii, Buc. 1962); patru piese de teatru: Oroszla a Kástilyban (Leul din castel), 33 ardelean levél, (33 scrisori anonime), Barbár Komédia (Comedia barbărd), Mí, Feriák (Noi, bărbășii) atestă o activitate prodigiosă.

Cîteva din romane se apăsă și în traducere românească și germană.

O mie de cînturi, 1964), pianar agitatrică, recomandă un exersat versificator.

E. M.

Gabriela Melinescu

În placheta de debut (Cercușoara de lerad, 1966), Gabriela Melinescu (născută în 1942 la București) se impune atenției prin simplitatea și spontaneitatea trăirilor sentimentale și sentimentale, neapusea măștii cenzurii. Poeta își declara, ca albidă Maria Banaș, dorurile adolescentine în cîntace Jaspusă de diamulări: („Sînt bolnavi obrăjii mei de dor. Arde tot pămîntul unde trec bîntiri”). Ca Fivie abstracte (1966), credința în încă obseșel eroice Gabriela Melinescu pătrunde în așa zone lirice. Încearcă, în spiritul lui Nichita Stănescu, și, indirect, al lui Camil Petrescu, mîrașii ideilor: „Anala umbrii printră lucruri și vîd ideile” ca surzăstăile unui „fînt”. Senzațiile i se purifică, lumea exterioră e receptată pe lungimi de undă apropiate de frecvențele limită, ideile, sentimentele însesi prin a se transcendențializa. În metafore sîntînd concretizarea cîntecului oric, cu încercări simbolice. Pentru ea, în cel de-al treilea volum, Interiorul legii (1968), poeta să coboare și mai adînc, restringîndu-și aria contemplăției, pe treptele auto-cunoașterii și împunînd, ale cunoașterii în înțeles larg zootologic. Momentul coincide și cu o interesantă tentativă de înnoire a mijloacelor de investigație lirică: un întreg ciclu (Săpsezece ani ochinegr), avînd ca puncte de plecare cîntecul de mahala, „Cîntecule țigănesc” ale lui M. R. Parascchivescu și cîntecul balcanic al lui Ion Barbu, reface, în imagini joc, cu inflexiuni suprarrealiste, miszări psihologice la nivelul hotărîrii dintre conștient și inconștient, dintre trezie și vis. Experiența traduce, probabil, intenția poetel de a evada dintr-o formulă ce înceuase a-i fi stîmătoritoare și de a ancora într-o alta mai puțin frecvență. Fertila neîndoielnic, sub raportul limbajului (de o rară prosopie plastică), încercarea nu e semnalabilă însă și sub aspectul sconcertatelor profunzimi lirice.

A. MARTIN

DICTIONAR DE ISTORIE LITERARĂ CONTEMPORANĂ (ADDENDA)

Ion Meitoiu

Activitatea literară a lui Ion Meitoiu (redactor la Casa centrală a creației populare) se circumscrie în mare măsură unor preocupări artistice de masă, autorul chiar a publicat o broșură destinată acestui scop: Brigăzile artistice de aștiate — o mișcare de masă (1960). Culegerile de cîntece, poezie și proză pe care le-a îngrîșit, ca și montajele literare pe care le-a semnat, sînt contribuții mult ca texte și librete de spectacol: Patriei (culegere de poezii patriotice, 1958), Lumini din August (idem, 1959), Cîntă inima (montaj literar-muzical, 1962), Flori de lumină pe Argeș (idem, 1964) culegerea Folclor poetic nou (prefața Mihai Pop, 1965). Poezia sa originală, cuprînsă în două volume (Stele fără amurg, 1959) și

LA BARBIZON

(Urmare din pag. 1)

Mă întrebam pentru ce sentimentalismului unei opere de artă realiste o redă mai puțin realistă ochilor noștri după o sută de ani. Să fie timpul? Literatura feministă din veacul trecut ar veni în sprijinul acestei ipoteze.

Împotriva acesteia (și pentru considerarea fiecărei opere dincolo de vreme, ca o expresie unică și cu durată proprie a unei umanități) exemplare) am rechemat amintirea unei lucrări de numai 30 cm. și mult mai vechi. O statueta din piatră de vară pictată, pe care o remarcasem în muzeul din Cairo.

Către anul 2500 înaintea erei noastre, în mormintele înalților funcționari egipteni se depuneau păpuși de piatră sau lut ar reprezentînd slujitori și slujitoare care făceau parte din echipajul defunctului pe lumea cealaltă. Spre deosebire de statuile mortuare, în care locatarul principal al cavoului era înfățișat într-o poziție solemnă, de o imobilitate hieratică, aceste figurine „vulgare”, chipuri sugestive și uneori fermecătoare, din viața cotidiană a egiptenilor care construiau piramidele, dar instanțanele dintr-o existență curgătoare, neatinșă de blestemul eterne nefișce care fijează diada lui Neferhotep și Tientety. Sculptura la care mă refer provine din mormîntul maestrului coremonilor funebre Ankh-tef, dar nu are nimic funerar. E o fată, cu fustă scurtă și brațele goale, purtînd pe cap un fileu care-i strînge pe creștet și temple părul frizat, des, după moda africană și probabil fixat cu argilă. Fata e ingenuă și asupra rîșnii primitive și macină, apăsînd cu ambele-i brațe pe capetele tăvălugului de piatră tras spre ea. Chipul ei frumos, euro-african, își așteapă privirile departe, pîrînd că s-a oprit din lucru și așteaptă o poruncă. Ochii fetei, mari și codăți, gura ei cărnosă și nasul proeminent (nasul Cleopatrei!) se încadrează cu nobile și prosopie în puritatea obrazului rotund, abia crispat de încordarea muncii, sau de atenția bruscă la glasul celui ce i-a strigat numele.

Mai tinere cu 44 de veacuri, „spicuitoarele” de la Barbizon par mai resemnate cu trista lor soartă, decît „morrărita” Piramidelor, în care umanitatea mîndră, sau numai ingenuă, rezistă robiei, precum, iată, a rezistat timpului.

În timpurile pe care istoria mai vechi le alcose „barbariei” era firesc ca muncile femeii să fie abrutizante, sau exclusiv manuale. Nu se cunoaște în egiptologie, chipul vreunui scrib feminin, iar bunel obiecturi greco-latine odată pierdute, în însăși Europa medievală, analiticele femeii nu i-a surprins grupă monumentală, precum i-au uluit însă rarele excepții din care Chaucer a înru chipat-o pe sarea din Canterbury Tales care purta un medalion cu inscripția: „Amor vincit omnia...”

O asemenea excepție uluitoare am înțînă în Muzeul Indian (Board of Trustees) din Calcutta. Lumea specifică din delta Gangelui, greu de separat în mîntea călătorului grăbit, de toate enigmatice marelui conglomerat indian nu te mai poate cu nimica surprinde, în mizeria și mărăția febrilor ei.

Personajul ciudat la care mă refer este o tînără și planturoasă femeie purtînd ca îmbrăcăminte (precum în poemul lui Baudelaire) „numai bijuteriile ei sonore”, tăiată în gresie fină, statuia, înaltă cum de un metru, provine dintr-un grup monumental aflat cîndva pe consola pavilionului unui templu hindus de prin anul 950, de-o vîrstă deci, cu străvechia catedrală merovingiană pe care s-a construit mai tirziu Notre Dame de Paris.

Trupul femeii se răsucește grațios ca să întoarcă spre lumina soarelui tăblita pe care însemnează ceva cu condeul. În amestecul de voluptate și de divinitate cu care frumoasa pămîntecă oficiază gestul scripturii, veghea negreșită și o muză de-a noastră.

Și evocînd-o la Fontainebleau, la cîna feministelor, în răcoarea pădurii care o cunoscom pe Ana de Austria și pe Maria Antoinette, o recomandam pentru emblema premiului lor literar.

Colaboratorii noștri vă recomandă:

CARTEA: Adrian Maniu — Versuri — prefată de Mircea Tomuș. Ed. Tinerețului.

FILM: Hiroșima, dragostea mea, coproducție franco-japoneză cu Emmanuelle Béart, Eiji Okada, Bernard Fresson, regia Alain Resnais.

CONCERT: Concertul Cvartetului „Philharmonia”, în program, Trepte ale tăcerii de Anatol Vieru.

ARTE

Colaboratorii noștri vă recomandă:

TEATRU: Vrăjitorul din Oz, spectacol pentru copii, dat de Teatrul Tinerețului, din Piatra Neamț în sala Teatrului de comedie, miercuri 12 iunie, ora 17 și joi 13 iunie, orele 10,30 și 17.

EXPOZIȚIE: Pavel Codiță — pictură, Galerile de artă din Bd. Bălcescu.

TELEVIZIUNE: Băiatul din Oklahoma, cu Humphrey Bogart, James Cagney, emisiunea Telectinmateca, miercuri 12 iunie, orele 21,15.

Într-o cronică recentă abordam problema actorilor, a tinerei generații de actori, remarcabilă prin personalitățile care o disting în evoluția mișcării noastre teatrale. Ridicam, cu acele prilej, chestiunea repertoriului, care să favorizeze prin varietatea și disponibilitatea lui, prin conținutul său de idei superioare, afirmarea plenară a acestor personalități, strălucirea lor în luminile rampei, astfel încât vîrsta maximei lor forțe creatoare să fie exploatată din plin în folosul și spre satisfacția unui public generos, meritîndu-și idolii scenici.

Dar, dacă avem datoria să subliniem, cu îndreptățire, virtuțile tinerei generații actoricești, dacă avem datoria să meditam la perspectivele ei, nu mai puțin sintem datori să relevăm arta regiei noastre tinere, afirmată în ultimii ani prestigii, în spectacole devenite în fața marelei publice momente de referință pentru stagiuni întregi, mai mult, pentru progresul artei spectacolului românesc.

Mă voi referi, pentru început, la unul din cele mai elocvente argumente, reactualizat, dacă vreți, de stagiunea Teatrului Naționalor de la Paris: D-ale Carnavalului în concepția lui Lucian Pintilie.

Cu o excepție violentă, spectacolul a cunoscut în presă, înainte de a fi distins cu premiul

pentru regia al Festivalului de teatru din decembrie 1967, o unanimă adeziune izvoită din recunoașterea originalității punctului de vedere regizoral. Aici nu era vorba de a-l trata pe Caragiale altfel decît îl făcuse cunoscut marea tradiție a Naționalului, păstrătoare fidelă, prin Sică Alexandrescu, chiar a indicațiilor celebrului dramaturg. Pintilie și-a impus punctul de vedere acordînd textului nu numai primatul afit de discutat, dar sensul esențial social-istoric, încercînd și reușind, după părerea mea, să reconstituie însăși viziunea caragialescă asupra epocii, lucru deosebit de important și găsind pentru aceasta o suită de corespondențe scenice de o mare autenticitate în ordinea universului caragialesc.

Sintem sau nu datori să recunoaștem și să consemnăm acest moment Caragiale, după atîtea decenii în care inovația în domeniu s-a dovedit ori timidă, ori ridicol-inepită? Avem sau nu, ca istorici sau critici teatrali, obligația de a sublinia acest spectacol ca pe un argument doveditor al personalității unui regizor autentic creator de teatru?

Nu e totuși prea multă vreme de cînd un Horea Popescu și-a impus prezența scenică semînd spectacole de anvergură scenică net europeană, cum a fost, spre pildă, Ascensiunea lui Arturo Ui în decorurile lui Perahim. E firesc atunci, să ne gîndim cu precădere la

posibilitățile pe care i le-ar oferi acest regizor punerea în scenă a unei opere cum este Danton-ul lui Camil Petrescu pe care Naționalul îl anunță în programul său.

O viziune scenică de un echilibru cu totul remarcabil a ilustrat în ansamblul mișcării noastre teatrale un Radu Penciulescu, animator de trupă excelent, autorul unor soluții regizorale pentru care textul autorului devine mobilul unui studiu complex, dovedind seriozitatea intelectualului de rasă. Semnînd regia Tango-ului lui Mrojek, Radu Penciulescu a înscris și în stagiunea de față un succes al cărui prestigiu s-a reverberat într-o largă audiență de public.

Laborios și sobru, adept al unei sensibile imagini poetice, Ion Cojar și-a ciștigat în ultimii ani, alături de meritade premii, stima și încrederea unui public obișnuit să vadă în arta acestuia echilibrul colegului său Penciulescu.

Firește, eu nu mi-am propus să reconstitui fișa mișcării noastre regizorale tinere, dar relevînd aceste personalități, cărora li se adaugă un Lucian Giurcescu, în aceeași vreme comentator înzestrat al fenomenului teatral, Miron Niculescu, Sorana Coroamă, Vlad Mugur, Dinu Cornescu, Valeriu

Moiescu, foarte tînărul dar și foarte promițătorul Andrei Șerban, autori fiecare ai unor spectacole care cel puțin într-o stagiune i-au distins și remarcabil atenției opiniei publice, care i-a confirmat nu numai generos dar și exigent — relevînd deci aceste personalități, va trebui să ne gîndim dacă și ele, asemenea actorilor, sînt la această oră, în situația de a putea oferi scenei, întregul lor potențial de cultură, fantezie și savant calcul, în cazul unei înjinerie, care dacă a știut să obțină roade strălucite pe terenul arid al profesiei sale, a eșuat în schimb, definitiv, pe cel al vieții sentimentale, rămas sterp și înghețat. Conștient de acest eșec eroina a reușit totuși să-și găsească un echilibru interior: „Am asanat totul și în jurul meu e crom și sticlă, un calm geometric”. Criza de conștiință și drama vor fi declanșate însă brusc de reîntîlnirea întâmplătoare a omului iubit și a prietenului care o iubește. Confruntarea dintre aceste trei destine e brutală și rînila trecutului se redeschid dureros. Din păcate însă, filmul nu explică premisele și cauzele ce i-au dus pe eroi la falimentul relațiilor lor. Vag, așăm că asupra ficțiunii cad grave responsabilități față de dezvoltarea destinului celuilalt. Pentru a evita confuziile, cu atît mai mult cu cît incertitudinea în care e lăsat spectatorul împieteză asupra modului său de înțelegere a problemelor puse de film, autoarea ar fi trebuit să facă precizări. Frază de genul „între noi era o incompatibilitate de clasă” încercă, dar într-un mod declarativ să sugereze drama pe care au trăit-o aceste personaje într-o epocă de profunde prefaceri sociale. Este posibil ca dispariția „surșului” Irinei să fi fost pricinuită de urmările unei perioade trecute din istoria societății noastre (cînd „dosarul personal” prima asupra existenței și valorilor reale ale unor oameni), căreia i-a căzut victimă și iubirea dintre cei doi colegi de facultate de odinioară, tineri de origine socială diferită. Dacă aceasta era sorginea dramei cuplului ratat, autoarea avea dreptul și datoria să-și conducă analiza pînă la ultimele consecințe, de pe pozițiile realității noastre actuale, ale adevărului, care respinge schematicismul și minciuna.

Regizoarea se regăsește pe un teren ferm în momentul în care eroii, încercînd să facă tabula rasa cu trecutul caută cu disperare, dar în contrast, să lege firul rupt cîndva. Cu precizia unui riguros analist, autoarea susține un punct de vedere interesant și îndrăznet, și anume, că dintre cele două personaje principale, adevărata ratată nu este a lui Caius ci a Irinei, deoarece Caius a avut puterea să nu se rateze ca om, păstrîndu-și generozitatea față de semenii săi și o valență mereu deschisă către lumea din jur, pe cîtă vreme Irina s-a retras în sine, ferindu-se de îndrăzneală și de conflict psihologic, regizoarea a ales în mod deliberat o factură filmică literară. Un aport esențial în stabilirea climatului și stilului peliculei sale îl are dialogul, cu replici concentrate ca sens, adesea incisive, cu străluciri metalice înghețate. Alorile literare ale acestuia, în ciuda unei prețiozități puțin cam ostentative, nu supără, dimpotrivă, căci a soșit momentul să obișnuim publicul nostru cu dezbateri elice realizate la un nivel intelectual mai înalt, într-un limbaj corespunzător. Autoarea nu s-a lăsat tentată de artificii stilistice pe care le permitea ficțiunea subiectului, ci a optat pentru o mizanscenă sobră, riguroasă, în care centrul atenției îl constituie actorii. Silvia Popovici, într-o partitură deosebit de dificilă, căreia îi explorează și dezvăluie cu finețe și rafinament toate fațetele, și Ion Marincescu, grație căruia Caius devine o personalitate într-adevăr fascinantă (filmul românească a deosebit în el o „vedetă” de mare clasă), în fruntea unei distribuții judicioase alcătuite. Alături de acestia, operatorul N. Girardi și compozitorul R. Oschanitsky (muzicii i se acordă totuși un rol excesiv), contribuie la reușita acestui film care ne îndreptățește să așteptăm cu încredere viitoarele realizări ale Malvinei Ursianu.

MANUELA GHEORGHIU

PLASTICĂ

Bertalan — Cotoșman — Flondor — Molnar — Saylor

Cînd a desenat eclectic — istoricist planurile Muzeului Kallinderu pentru adăpostirea unei colecții amalgamate, arhitectul I.D. Berindei, de ar fi putut să prevadă pe de o parte bombardamentul din 1944, care i-a slujit opera, pe de alta expoziția grupului cinetic BERTALAN, COTOȘMAN, FLONDOR — căruia i s-a alăturat cu afinități mai strînse ori mai laxe constructorul SAYLER și liricul MOLNAR —, desigur ar fi fost consternat mai ales de ultimul eveniment. Nu mai puțin și Kallinderu însuși, atît de reverențios față de trecut încît i-a durat un palat încercînd să-l impună drept exemplu posterității.

Dar oamenii dispar — nu totdeauna însă și spiritul ori concepțiile lor. Un spirit vechi s-a făcut auzit și văzut în fața unor tendințe neastatate decît postuare de laborator specializată de circumstanță. Așa s-a înfăptuit odinioară — și totuși nu prea de mult, — cu Brăncuși, Paciurea, Pallady, Mattis — Teutsch, Brauner ori Ciucurencu, apoi cu Tucelescu, dar și cu Henry Moor — așa a fost cu Octav Grigorescu sau George Apostu; la fel cu mișcarea ceramistilor români în frunte cu Patriciu Mateescu etc. Nu însă și cu eclecticismul conjunctural de antrepriză — cînd realist, suprarealist, abstract ori fotonaturalist, cînd folcloric — care și-a pus pecetea pe atîtea și atît de costisitoare monumente publice, de sculptură, de decor arhitectural, pe mai micile aranjamente din industria de spectacole, argumentate exclusiv de necesitatea beneficiilor materiale ori „morale”.

Expoziția experimentală a grupului de exploratori timișoreni constituie fără îndoială — un act contagios de credință și de impresionantă afirmare etică, săvîrșite angajat — intrucit finalitatea e de ordine socială și de interes public. Multă lume consideră expoziția ca înglobînd lucrări („modele” i-am spune mai curînd) lipsite de efecte emoționale, nici măcar joc de forme vizuale, fără scop determinabil. În cel mai bun caz variațiuni vizuale pe tema unor ciudate combinații optice ce par facile deoarece nu se ciocnesc de rezistența legilor realității.

Tendința de a „purifica” activitatea artistică de fantezele aparentelor este mai veche decît activitatea constructivistilor sau a geometriștilor. Într-adevăr, urmărind consecințele absurde, ale unei logici, pictorul suedez VIKING EGGELENG a creat, în 1907, filmul „abstract”: contururi mobile de figuri — pătrate, cilindri, cercuri, grații curbe — detașate de orice obiect; o declanșare de forme într-o ornamentică mobilă.

Spre deosebire de invenția lui EGGELENG, în fond un joc regizoral al formelor dezîntăite — numit de adeptii săi „muzica vizuală” —, efortul activiștilor, constructiviștilor, ceva mai nou al op-artului, vrea să răscolească materialul haotic al vieții într-o nouă fizionomie și funcție a imaginilor spațializate. În acest chip se refuză conceptul — corelativ — de „abstract” (cu sens rațional numai dacă i se opune concretul de care se face abstracție). Dar o activitate ce nu imită, nu reprezintă, nu exprimă, care nu abstrage ci creează realitatea obiectului însuși este artistică sau pur și simplu manifestarea unui compartiment oarecare? Un „gen” explorabil cu mijloacele teoriei cunoașterii estetice sau o metodă, în care însăși metoda este scopul?

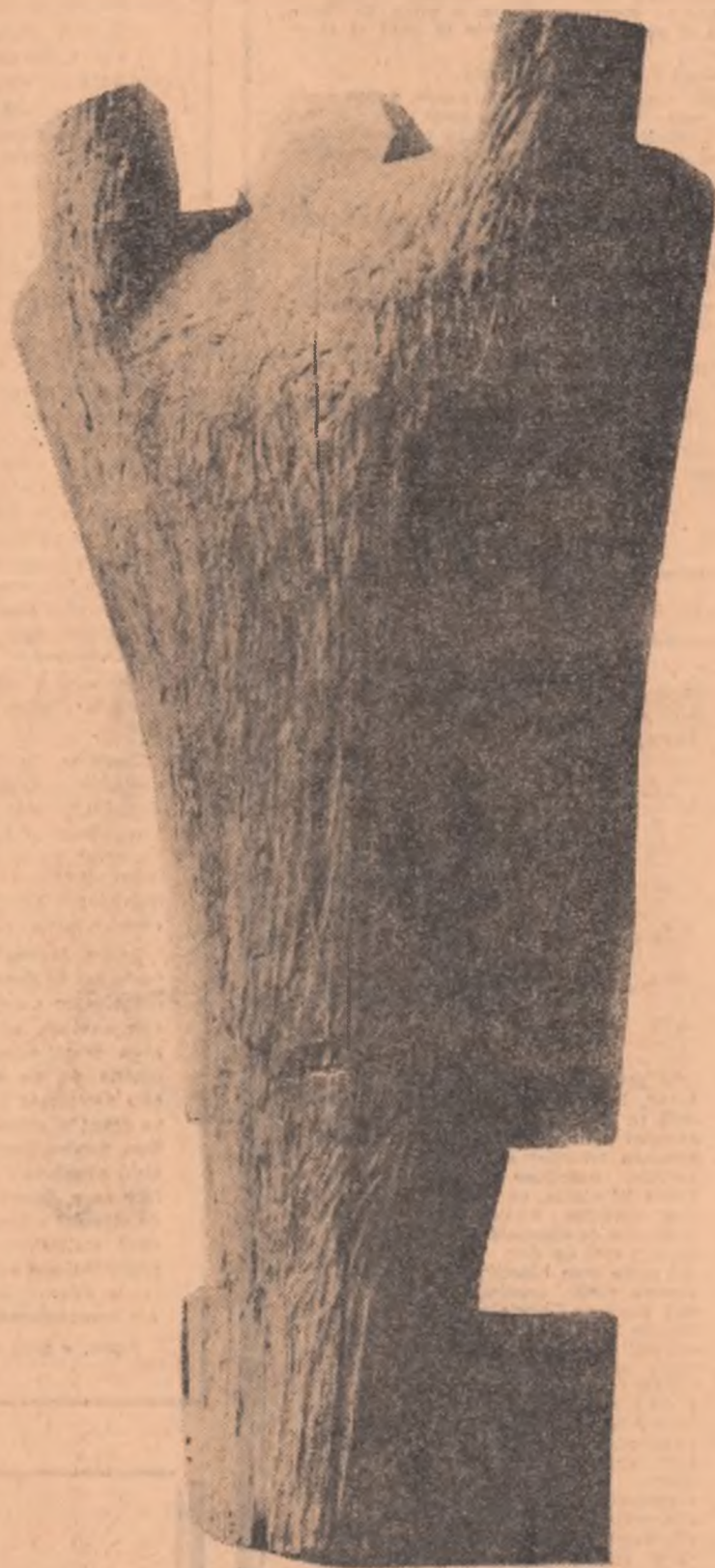
Este explicabil deci faptul că puține expoziții au suscitat discuții mai aprinse decît aceea a grupului artiștilor din Timișoara.

Personal, admir ardoreea lui Bertalan, Flondor, Cotoșman și Saylor, nu ardoreea romantică care se consumă pentru propria-i splendoare incandescentă, ci ardoreea organizată, calculată, perseverența pe care ei ne-o propun și în care își găsește aplicațiile utilul, necesarul, intrucit e pătrunsă de sens social, colectiv.

Și în fond, ca revoluționari sintem îndreptății și obligați să luptăm și pentru explorarea viitorului interogîndu-l lucid dimensiunile ca să-i putem modela formele.

RAOUL ȘORBAN

Sculptură de GH. APOSTU

MUZICĂ

GEORGE BREAZUL

(I)

Motto:
„Nu urmăresc o glorie de compozitor ci rîvnesc la modestul apostolat de îndrumător al culturii muzicale în țara noastră...”

G. Breazul

Între figurile ilustre ale culturii artistice românești prin activitatea sa impresionantă, multilaterală, susținută timp de peste o jumătate de veac cu energie neistovită, prin diversitatea enciclopedică a preocupărilor sale, — George Breazul a rămas în cultura românească un nume a cărui rezonanță s-a identificat cu ideea de dăruire artistică, cu ideea de apostolat în cultura națională, a rămas drept model de erudiție și probitate între slujitorii Euterpei.

Urmărindu-și viața de-a lungul pasionantei sale activități în multiplele fațete de teoretician și pedagog-metodolog, muzicolog și istoric de largă suprafață, estetician, psiholog muzical ori folclorist, onest călegător de melodii populare, publicist tîrîpat, autor de eseuri critice și manuale didactice, conferențiar plin de verve, congresist al artei muzicale românești în străinătate, poate fi surprins un fir conducător al acestui entuziasm elaborant, conservat pînă la o vîrstă venerabilă.

Așa cum singur notase de cîteva ori, în toate cîte a înfăptuit a fost mînat de nobilul fel de a găsi „...cit mai sigure mijloace pentru a provoca în țara noastră o mișcare muzicală românească, pentru ca o cit mai mare parte din popor să fie susceptibilă de a primi impresiunile frumosului muzical și a fi subminată la rîrîturire”, a „fost preocupat de ridicarea prestigiului artei muzicale în cultura românească”. Și ce nobil îndemna, chemarea, adresa el colegilor de breaslă pentru realizarea acestor desiderate: „stringeți rîndurile muzicieni români”. Entuziasmul acesta patriotic, permanent de semnalat, nu l-a pur-

tat însă niciodată pe căi bîdătorite. Totdeauna a fost pătruns de un spirit de profundă cercetare, străduindu-se a promova numai ceea ce cu adevărat considera riguros științific, elaborat material, compendii de mare însemnătate asupra istoricului artei naționale. Își propusese drept scop final elaborarea unei istorii complete a muzicii românești pe care însă n-a reușit s-o realizeze. Această activitate artistico-științifică a lui George Breazul nu trebuie să fie despărțită însă de aceea a nu mai puțin strălucitului său coleg, etno-muzicologul de renume mondial, Constantin Brăiloiu, deși între cei doi savanți, la un moment dat, s-a produs o polemică pe o serie de teme speciale, în dezbateri diferite de o parte și de alta. Influențele pe care le exercitau cei doi întemeietorii ai muzicologiei românești erau și au rămas de atunci considerabile. Amîndoi erau insufleți de o mare pasiune pentru tezaurul folcloric, pentru cîntul popular în care vedeau o „mărturie vie și caracteristică asupra simțirii și întregii naturi sufletești a omului român” (G.B.); amîndoi luptau pentru organizarea arhivei de folclor în cadrul Societății compozitorilor români; amîndoi dădeau la iveală studii și volume de culegeri folclorice; împreună luptau pentru înțelegerea și propășirea creației românești culte în interior și peste hotare, pentru găsirea căilor artei noastre către universalitate; împreună duseseră peste grani-

țele fără faima cerceșilor românești, pentru care personalități de seamă ca renumitul muzicolog german Kurt Sachs să rostească în 1932 aceste cuvinte: „Țara din neovoastră a devenit un real centru de muzicologie”.

La George Breazul nu s-ar greși desigur, dacă s-ar vorbi de un specific de sensibilitate estetică, de un gust artistic preferențial față de caracteristicile tipului muzical oltenesc căruia i-a aparținut prin legături ancestrale. De aceea, din acest punct de vedere s-ar putea încerca o delimitare, fixînd factura muzicală și implicit concepția estetică a lui George Breazul, aportul său, la o specificitate orfică, în care se adăucă rezonanțele de liră străveche, sensibilă și înclinată sentimental către o tristețe, poate nu exagerat, numită tragică, ce pare că răsună de altfel și în verbul său totdeauna precis și riguros științific, totdeauna însă cu un „aer poetic” la fel de caracteristic. Lucrările sale depășesc prin această preferințe profesionalilor, atrăgînd pe tubitorul de artă, ca și pe călătorul înfrigurat de explicitări ale esențelor artistice. Reducerea sistematică a studiilor sale, recent, nu este decît o expresie a problematicei mereu vii pe care a abordat-o cu competență și dăruire.

IANCU DUMITRESCU

COMITETUL DE REDACȚIE

GHEORGHE ACHIȚEI (redactor-șef adjuncț); ION DODU BALAN (redactor-șef adjuncț); GICA IUTES; ION LANCRANJAN; SANZIANA POP; M. N. RUSU; DINU SĂRARU (secretar general de redacție); VIOLETA ZAMFIRESCU.

Prezentarea grafică ȘTEFANA HARBUR